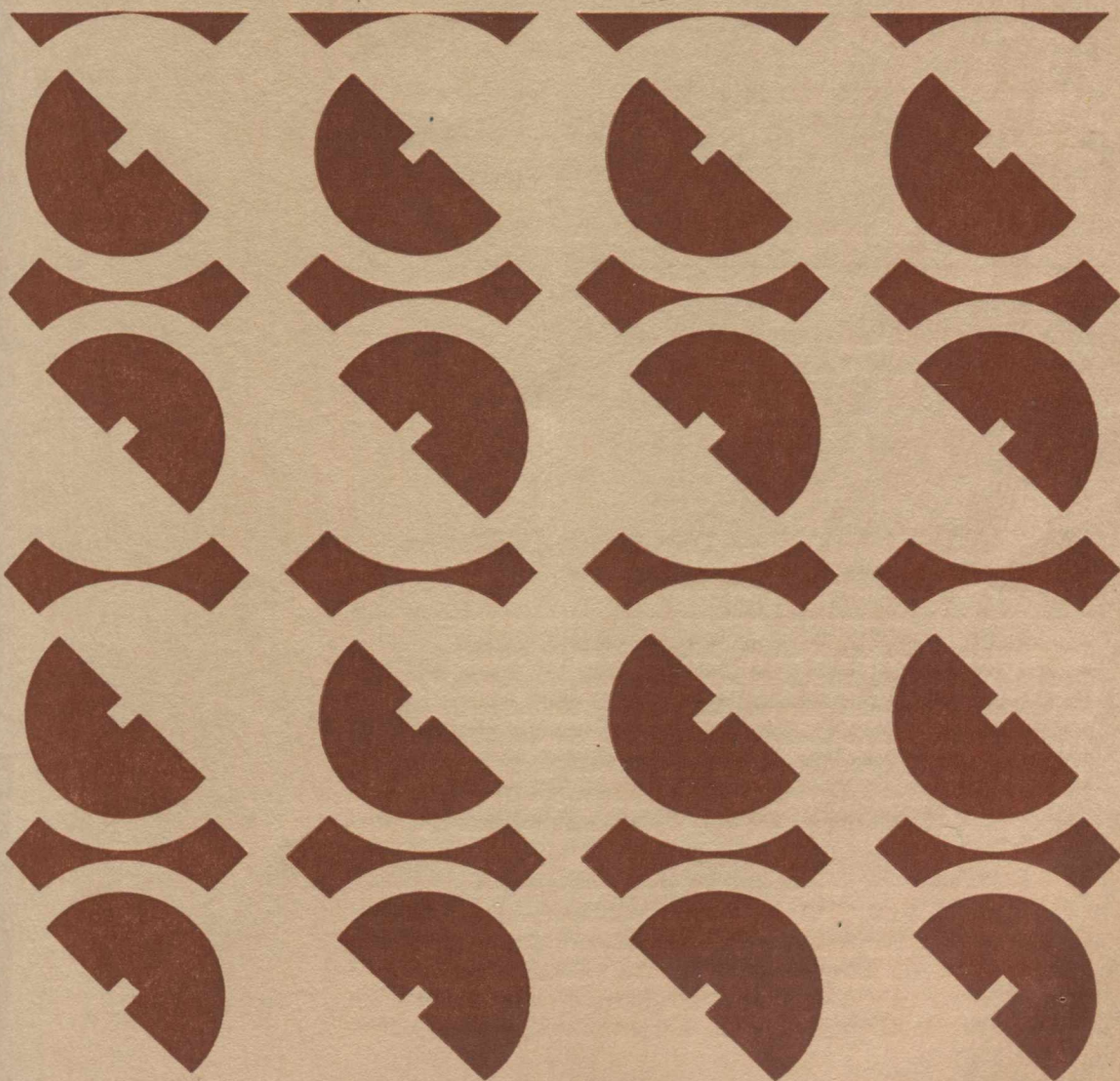

laiškai lietuviams

1973
rugsėjis
september
8

PAVYZDŽIO REIKŠMĖ	Redaktorius	253
TIKĖJIMO PRARADIMAS IR ATRADIMAS	Roma Olšauskaitė	255
ŠVENTAS RAŠTAS IR TEOLOGAI	A. Rubikas	260
TIKĖJIMO KELIU	Juozas Prunskis	263
EILĖRAŠČIAI	Danguolė Sadūnaitė	266
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE (VIII)	Br. Krištanavičius, S.J.	267
KELI PATARIMAI FOTOGRAFAMS	Algirdas Grigaitis	273
LANKANT KARUSELĘ	Algirdas Grigaitis	275
MOTINA — ATEITIES KŪRĖJA	Gabija Juozapavičiūtė	276
AR GALI VAIKAS TINGĖTI?	Jonas Laužikas	278
ŠVIETIMO TARYBOS PREMIJĄ LAIMĖJUSI KNYGA	Daina Kerbelytė	281
NUOTYKINGA D. BRAZYTĖS APYSAKA	titas alga	282
TĖVYNĖJE	Danutė Bindokienė	284
KALBA	J. Vaišnys, S.J.	286
KIEKVIENA PROGA GALIMA MELSTIS	A. Saulaitis, S.J.	287
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS		288

Šis numeris iliustruotas Algirdo Grigaičio nuotraukomis, tema “Karuselė”.

Viršelis ir vinjetės — Jūratės Eidukaitės

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Marija Eivaitė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė. Administracija: Petras Kleinotas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

PAVYZDŽIO REIKŠMĖ

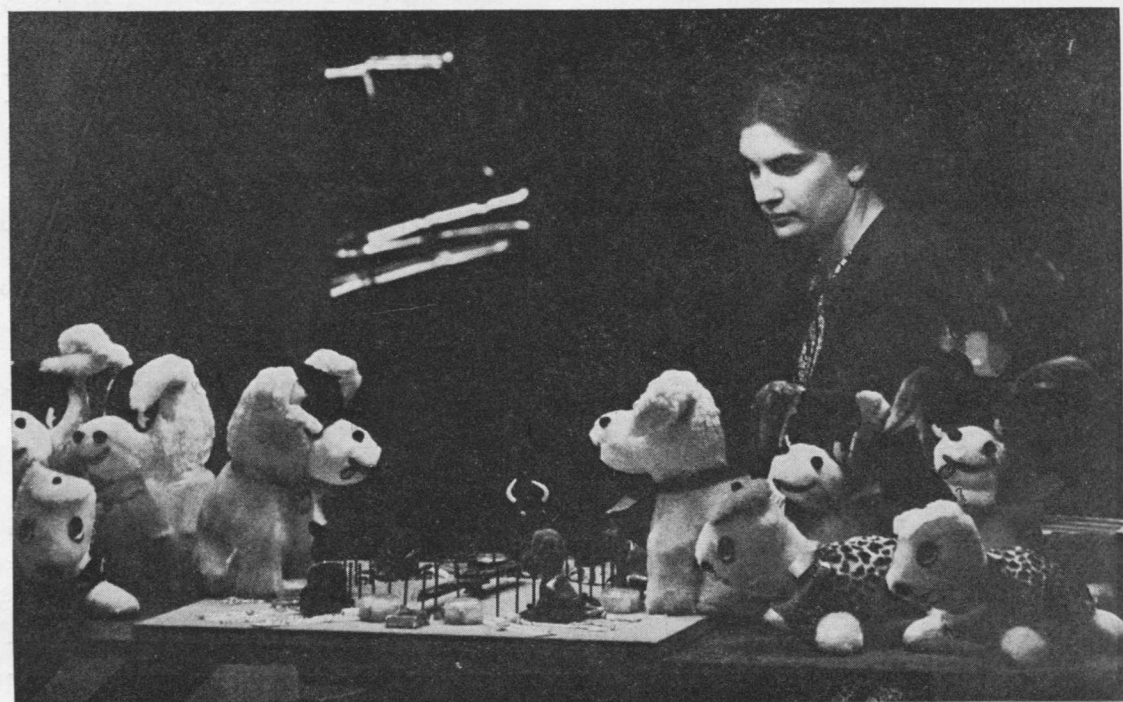
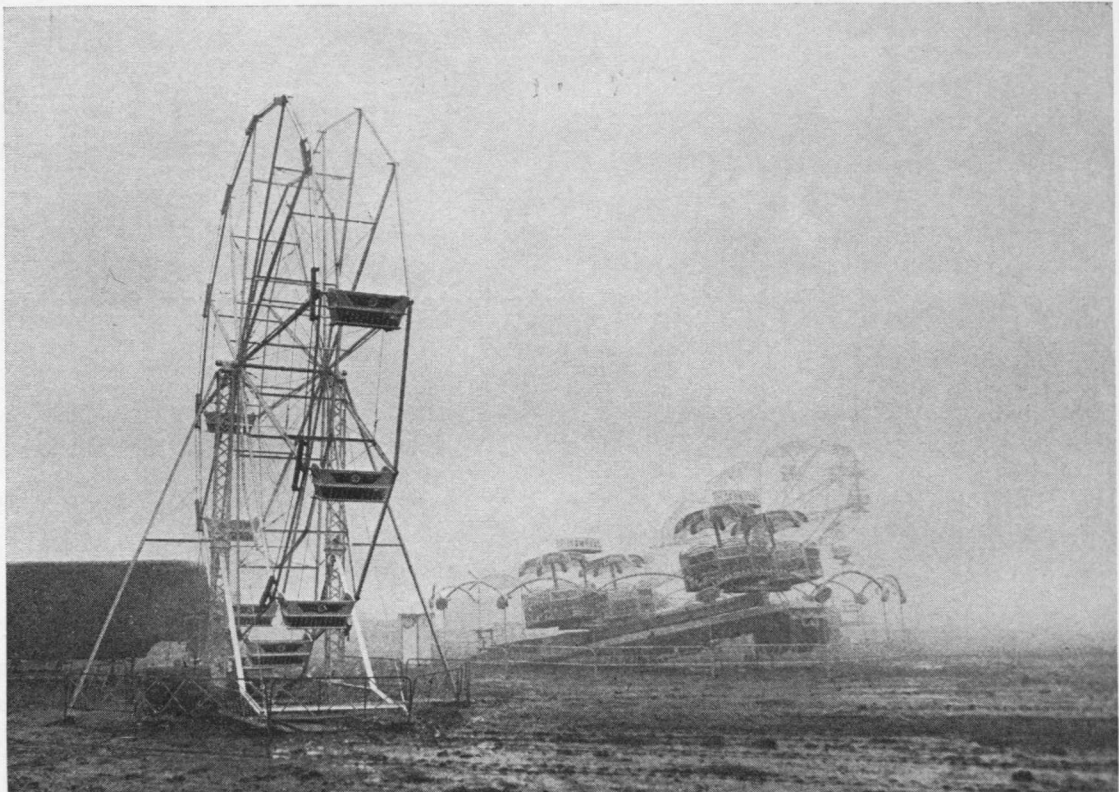
Atėjus rugsėjo mėnesiui ir prasidėjus darbui mokyklose, vėl visų akys labiau nukrypsta į jaunimą. Visi apie jį kalba: vieni girdami, kiti peikdami; vieni sako, kad dabartinis jaunimas yra geresnis ir gudresnis už buvusįjį, o kiti tvirtina, kad jis nuėjęs visiškai blogais keliais. Manome, kad esminio skirtumo tarp dabartinio ir buvusio jaunimo nėra, o jo pasukimas vienu ar kitu keliu dažnai priklauso nuo vyresniųjų, tėvų ar auklėtojų.

Jaunimas viskam yra labai atviras ir imlus. Gal tik iš išorės kartais atrodo, kad dabartinis jaunimas yra labai savarankiškas, visai nepriklausomas nuo vyresniųjų, visiškai į juos nekreipia dėmesio. Vaikas nuo pat mažens mokosi iš vyresniųjų, jais seka ir mėgdžioja jų veiksmus. Tiesa, kad brendimo laikotarpiu jaunuolis pradeda maištauti, nori parodyti, kad jis nėra tik vyresniųjų įrankis, bet savarankiškas individas, stengiasi prieštarauti tėvams ir auklėtojams, bet vis dėlto jis labai stebi vyresniuosius, ypač kreipdamas didelį dėmesį į jų silpnybes, ydas, į visa tai, kas nesiderina su jų žodžiais ir pamokymais. Tokiu būdu jis suranda argumentų pateisinti ir savo ydoms.

Mes dažnai sielojamės dabartinio jaunimo lietuviškumu, bet ir čia viską nulemia

vyresniųjų vienoks ar kitoks pavyzdys. Neseniai "Mūsų Žiniose" buvo nagrinėjama tema "Kodėl lietuvių jaunimas atitolsta nuo lietuviškojo gyvenimo". Štai ką į tai atsako jauna studentė: "Vien aiškinimais, žinoma, negalima pritraukti jaunimo prie lietuviybės. Trūksta dar vieno labai svarbaus elemento — gero pavyzdžio. Iš jauno žmogaus negalima reikalauti tautos meilės, jeigu jis girdi apie vienos lietuvių grupės neapykantą kitai lietuvių grupei. Taigi, atsakymas į tėvų ir visuomenės klausimą yra jų pačių pavyzdys. Norėdami užauginti sąmoningus lietuvius, jie turi pasistengti jaunesiems parodyti vieningumą, vieni kitus gerbdami ir mylėdami". Kita jaunuolė aiškina, dėl ko jaunimas nenori priklausyti "senimo" organizacijoms: "Jaunimas nepriklauso senimo organizacijoms dar dėl to, kad spaudoje ir visuomenėje girdime, kaip dažnai šios senimo organizacijos pykstasi. Šiai neapykantai yra daug "pagrindų": pinigai, veiklos ribos, o pastaruoju metu patriotizmo Lietuvai įtarinėjimai. Koks jaunimas iš viso norėtų į tokią balą bristi?"

Tad auklėtojų žodžiai turi visiškai derintis su jų kasdieniniu pavyzdžiu, nes vyresniųjų elgesys visuomet, lyg veidrodyje, atsispindės ir jaunojoje kartoje.

Algirdo Grigaičio nuotraukos

TIKĖJIMO PRARADIMAS IR ATRADIMAS

(*"Laiškų Lietuviams" konkurse premijuotas rašinys*)

ROMA OLŠAUSKAITĖ

Žmogus, palyginus su visais kitais žemės kūriniais, yra sudėtingiausias. Jo gyvenimas dinamiškas ir visad besikeičias: vieną dieną jis jaučiasi linksmas, o kitą — jau neapkenčia savęs ir pripildo pasaulį neapykantos. Šalia jo esanti gyvūnija tik egzistuoja. Jau tūkstančiai metų, kaip kiekviena diena jai vienoda. Tad iš tikrųjų gyvūnijos ir žmogaus buvimas labai skirtingas. Gyvūnija egzistuoja tik medžiaginėje plotmėje, o žmogus jau peržengia šią plotmę ir veržiasi į kitas sferas. Vadinas, jis iškyla virš fizinės realybės. Jo minčių pasaulis negali būti sukontroliuojamas jokios medžiaginės jėgos. Tuo atžvilgiu jis turi laisvą prigimtį. Niekas negali žmogaus minčių pasaulio apriboti nei laiku, nei galvojimo turiniu. Žmogus gali kalbėtis vienas su kitu ir dalintis savo minčių pasauliu, tokiu būdu praturtindamas savo pažinimą. Tad žmogui yra reikalinga socialinė aplinka, kurioje jis gali augti savo vidujiniu gyvenimu.

Tačiau žmogus nuolatos jaučia savo egzistencinę buitį ir yra prislėgtas savo išnykimo grėsmės. Kaip akmuo, kuris gali būti vieną dieną sumaltas į mažus gabaliukus, taip ir žmogus jaučia šios žemiškosios buities nykumą ir mirtį. Šitas rūpestis žmogaus nepalieka visą jo gyvenimą; jis negali priimti mirties, kaip visiško išnykimo. Taip jis, mąstydamas apie savo esmę bei savo gyvenimo kelią, nori išsiveržti iš esamos tuštumos į visišką pilnybę. Nepakeldamas vienumos, jis stengiasi įsilieti į bendruomenę. Bet ir čia jį varžo visokie žmogiški netobulumai, ir bendruomenė negali jo patenkinti. Todėl žmogus, nerasdamas galutinio atsakymo bei pasitenkinimo šiame žemiškame ieškojime, yra priverstas atsakymų ieškoti metafiziniame pasaulyje. Bet mūsų pasau-

lietiškoji aplinka nesirūpina šitomis problemomis ir, žinoma, neskatina žmogaus jomis sielotis. Taigi tais reikalais sielotis ir jų ieškoti jau pasidaro asmeninis rūpestis.

Žmogus gali prieiti išvados, kad gyvenimas bergždžias ir beviltiškas. Jis gali atmesti bet kokią religinį pagrindą spręsti žmogaus likiminę problemą. Tokio tipo žmogus nemato jokios prasmės tikėti atgamtinė būtybe. Į tikėjimą jis žiūri kaip į įrankį, padedantį pernešti gyvenimo sunkumus, ir nieko daugiau. "Kad aukštesnio išsilavinimo žmonės, kurie yra susipažinę su moderniais mokslo metodais ir kurie nėra neurotikai ar bailūs, gali nuoširdžiai tikėti "absurdiškas" tikėjimo dogmas, netikinčiamam yra visiškai nesuprantama", sako I. Lepp.¹ Antra vertus, tikintysis mano, kad bedievis nori užmiršti gyvenimo reikalavimus, nes jis dvasiškai yra nepajėgus susilyginti su tikinčiaisiais. Tačiau šitoks galvojimas yra neteisingas.

Tad yra būtina giliau pažvelgti į tikėjimo esmę. Tikėjimo pagrinde glūdi idėja, kad Dievas, kuris yra paslaptis, nori save atskleisti žmogui. Jis nori atskleisti žmogaus dvasiai savo pasiaukojančią ir amžiną meilę. Žmogus, žinodamas savo ribotumą ir trokšdamas žinoti, grožėtis bei mylėti, savo dvasia nori išsiveržti iš to ribotumo. Jis siekia amžinybės. Jau pati žmogaus prigimtis jį traukia iš ribotumo. Dievas, į kurį krypta žmogus, nori ir gali patenkinti šiuos žmogaus troškimus. Žmogus privalo laisvai apsispręsti. Tik išipareigojęs Dievui, jis gali pajusti visišką vidujinį pasitenkinimą. Tad tikėjimas yra Dievo dovana žmogui, kuri, sąžiningai ir laisvai priimta, jam suteikia nusiramimą.

Norint geriau suprasti, kas yra tikėjimas, reikia į jį pažiūrėti iš žmogiškosios pusės.

Tikėjimui daug reikšmės turi jausmai ir bendruomenė. Jausmų atžvilgiu tikėjimas yra asmeninis išipareigojimas Dievui. Čia yra pabrėžtina žmogaus prigimties visuma, kur jausmai ir protas veikia vienas kitą. Tikėjimui reikia gyvumo, užsidedimo, entuziazmo, ką ir duoda jausmai. Kaip jau minėta, tikėjimas yra surištas su dieviškąja paslaptimi; iš žmogaus reikalaujama geros valios ir pakankamo subrendimo. Šios abi žymės taip pat rišasi su jausmais. Tikėjimas yra šuolis į paslapčių pasaulį, dėl to jis negali būti pilnai protu suvokiamas ir nėra atviras moksliskam tyrinėjimui. Protas prieina prie tam tikros ribos ir giliau įžvelgti nebegali. Kai žmogus pajunta savo jausmų ir proto ribotumą bei netobulumą, tada jam tikėjimas padeda eiti į gyvenimo pilnatvę. "Tokiam tikėjimui nieko nėra nereikšminga. Niekas nebus veltui; nė vienas veiksmas neliks neatsakytas".² Viltis padeda pakelti visus netobulumus ir palaiko žmogų, ieškančią tiesos, gėrio ir grožio. Teisingai Karl Rahner žmogų vadina "amžinu ieškotoju". Šis nuolatinis ieškojimas žmogui duoda vis daugiau ir daugiau naujų žinių apie save ir apie Dievą. Tos naujos žinios duoda pagrindą naujam veiksmui, kuris yra labai svarbus, konkretizuojant tolimesnį savo galvojimą.

Jausmais išgyvenamas tikėjimas yra aiškiai pastebimas kitų, aplink esančių. Žmogus — socialinis tvarinys nemėgsta Dievo garbinti tik privačiai. Jis turi įsilieti į savo tikinčiųjų bendruomenę. Tikintysis nėra izoliuota sala, ir jo tikėjimas labai dažnai priklauso nuo kitų tikinčiųjų, o taip pat ir nuo Bažnyčios, kuriai jis priklauso.

Viską, kas iki šiol pasakyta, būtų galima suvesti į keletą sakinių. Tikėjimas yra žmogaus su Dievu bendravimas. Tikėjimas priklauso nuo Dievo, nes Dievas jį suteikia žmogui. Iš žmogaus pusės reikia laisvo apsisprendimo, jis turi vykdyti Dievo valią, stiprinti savo asmenišką nusiteikimą dievybei ir dirbti, kaip sąmoningas krikščionis, savo bažnytinėje bendruomenėje.

Apsireiškiančiam Dievui žmogus turi rodyti paklusnumą, laisvai jam pavesdamas

savę patį, aukodamas savo protą ir valią ir laisvai priimdamas jo atskleistą tiesą.³

Einant prie tikinčiųjų ir netikinčiųjų problemos, pirmiausia reikia šiek tiek paliesti tikinčiojo ir netikinčiojo sąvokas. Šitie du žmonių tipai turi daug panašumo, kurio daugelis, gal būt, nepastebi. Ir netikintis vis tiek turi šiek tiek tikėjimo. Tas tikėjimas gali būti įvairiose srityse: psichologinėje, politinėje, filosofinėje ir t.t. Jeigu žmogus ką nors daro, tai jis daro dėl kokios nors motyvuojančios idėjos, dėl kokios nors priežasties. Kokia toji idėja bebūtų, ji asmenį veda į išipareigojimą ir į tam tikros veiklos būdą. Tą centrinę motyvuojančią idėją galime pavadinti *reliatyviu absoliutu*. Absoliutu vadiname todėl, kad tuo momentu ta idėja virsta jo "dievu", ir asmuo daro viską tos idėjos įvykdymui. Ją vadiname *reliatyviu absoliutu*, nes toji netikinčiojo idėja yra ribota, žemiška. Tokį žmogų galima pavadinti nesąmoningu tikinčiuoju.

Tikinčio krikščionio veiksmai yra pagrįsti Dievo idėja. Jis yra sąmoningas tikintysis, nes jo tikėjimas yra motyvuojamas absoliučios Absoliuto idėjos. Dievas yra nekontantis ir neribotas. Tačiau reikia neužmiršti, kad žmogus, kuris tiki Dievo buvimą, jaučia žinojimo trūkumą. Ir Šv. Rašte yra parašyta: "Tikiu, Viešpatie, padėk mano netikėjimui".⁴ Žmogus niekuomet negalės visko žinoti ir viską suprasti, todėl jis ir yra slegiamas netikėjimo grėsmės, kurios niekuomet negalės atsikratyti.

Iš visa to galima padaryti išvadą, kad kiekvienas žmogus tiki. Tikėjimas niekuomet galutinai nėra prarandamas, bet taip pat niekuomet nėra visiškai "atrastas". Galima sakyti, kad žmogaus tikėjimas yra tam tikras nuolatinis tęstinumas, niekad nepasiekiant nei vienos, nei kitos ribos, t.y. jo negalima nei visiškai pamesti, nei visiškai tobulai pasisavinti. Čia pasilieka tik tokia problema: kas žmogui sutevirtina tikėjimą, ir kas jį stumia į didesnius abejojimus, stabdant tikėjimo augimą arba jį mažinant?

Reikia prisiminti, kad tikėjimas priklauso ir nuo Dievo, ir nuo žmogaus. Dievas,

nuo niekieno nepriklausomas, elgiasi savo nuožiūra. Dievas žmogui teikia tikėjimą pagal savo planą. Kaip jau anksčiau minėta, nesąmoningas tikintysis priima reliatyvų absoliutą. Toks asmuo turi kokią nors utopinę idėją savo gyvenimo kelrodžiu. Toks tikėjimas negali augti, nes jis yra išskirtas to asmens sąmonės. Geras pavyzdys yra kun. Ignacas Lepp, kuris savo jaunystėje buvo entuziastiškas komunistas, sužavėtas socialistine ideologija. Jis dėjo visas pastangas, skleisdamas materialistinę pasaulėžiūrą. Jis pats prisipažįsta: "Jau daugel metų kova už komunistiškus idealus sukoncentravo visas mano dvasines jėgas iki tokio laipsnio, kad aš nieku kitu daugiau nesidomėjau".⁵ Taip šiame jaunuolyje marksistai vietoj Dievo įtvirtino materializmo idėją.

Marksistai skelbia, jog žmogus jau yra tiek pažengęs, kad gali savyje matyti visas dieviškas savybes. Dievas — tai tik fantazijos kūrinys. Tad jų "dievas" yra pats žmogus. Šią reliatyvų absoliutą priima ir kai kurie intelektualai, kurie dievina protą ir griežtuosius mokslus. Tikėjimą jie laiko irracionalių ir visai nesuprantamu. Jie sako, kad Šv. Raštas nėra pagrįstas mokslu, tad ir Dievo buvimas yra nepriimtinas. Šitie pavyzdžiai rodo, kaip reliatyvus absoliutas užima absoliutaus Absoliuto vietą. Ideologinės ir intelektualinės žinios eiliniam žmogui čia ne tiek svarbios. Dažnai žmogus pervertina pinigų ir politikos galią. Kartais ir patriotiškumas persveria visas kitas vertybes. Taip galvojantieji asmenys žmogų padaro visa ko centru, tad tikrasis tikėjimas negali paliesti jų psichės. Pagunda netikėti ateina tada, kai asmuo savo gyvenimą pripildo ribota idėja.

Geras būdas išvengti šitokios tragedijos — dažnas savo turimų vertybių pergalvojimas. Siekdamas gėrio, žmogus išsiveržia iš savo buities. Jeigu jis tai rimtai pergalvos, tai supras, kad jo troškimų niekad negalės patenkinti joks ribotas dalykas.⁶ Gyvenime yra labai svarbu nesumačyti vertybių skalės. Tai yra viena iš galimybių išvengti nesąmoningo tikėjimo pavojaus.

Nagrinėjant šią mintį jaunimo tarpe, randama dar viena keista apraška — neturėjimas metafizinio rūpesčio (nesidomėjimas gyvenimo bei mirties klausimais). Gyvenimo tempas neduoda pakankamai laiko apie šiuos dalykus daugiau pagalvoti. Iš tikrųjų jau pats aplinkos nusiteikimas įtaigoja jauną asmenį tų klausimų kėlimą laikyti beprasmiu, neaktuali, vien tik senosios generacijos reikalu. Pavyzdžiui, jaunosios generacijos gyvenimo filosofija sako, kad gyvenimas po trisdešimt metų jau nebeprasmingas. O kad mirties neprimintų konkretus gyvenimas, tai senukai yra išsiunčiami į nuošalias prieglaudas numirti. Ir kas dar blogiau — tas metafizinis rūpestis yra užslopinamas ir nustelbiamas narkotikais, seksu ir "požemine" muzika. Literatūra ir kiti menai, išsivystę per tūkstančius metų, dabar nuvertinami. Idėjos, dėl kurių žuvo daug didvyrių, yra išjuokiamos. Humanitariniai mokslai nestudijuojami, nes sunku užsidirbti duoną. Labai liūdna, kad šis naujas galvojimas nesiriboja koku nors vienu kraštu ar kontinentu, bet yra užplūdęs visą pasaulį.

Jaunas žmogus, skubėdamas tuo iškreiptu, nenatūraliu gyvenimo keliu, nuvertina pats save. Jis pasidaro tikras savižudys. Metafizinis rūpestis, kuris yra žmogaus dvasios reiškiny, dirbtiniu būdu nuslopintas, bent laikinai užmigdo ir žmogaus dvasią. Pasiėkus šitokią dvasinę stovį, žmogaus gyvenimas pasidaro beprasmis ir nepakeičiamas, nes dvasia užsklęsta užburtame materialinio gyvenimo rate.

Žmogus privalo atsisakyti to liguisto gyvenimo stiliaus, kad jame vėl galėtų kilti metafizinis rūpestis. Tik tada vėl galės jo dvasia pabusti. Bet kaip tą pabudimą sužadinti? Atbudimas arba dvasinių gelmių pajutimas gali prasidėti, skaitant gerą poeziją, grožėjantis gamta, klausant savo sąžinės ir darant gerus darbus kitiems. Kiekviename iš šių veiksmų yra kažkas dvasinio; tas "antgamtinis skonis" pritraukia individą. Žmogaus dvasia, pajutusi gėrį ir grožį, jau nesustoja, bet veržiasi toliau į begalinį Gėrį ir Grožį. Čia dvasia įgauna

"sparnus". Karl Rahner šitoki žmogų yra pavadinęs "jau visuomet anapus" (always already beyond). Išsiveržti iš materialinės plotmės galima transcendentinių elementų pagalba. Tie elementai yra: tiesa, gėris, grožis, vieningumas. Šie elementai ugdo dvasines jėgas, bet jų nepasotina. Charles Pierre Baudelaire taip poetiškai išsireiškia: "Tai įvyksta staigiai per poeziją, per muziką, kai siela savo žvilgsniu išvysta grožybės anapus kapo; kai nepaprastai graži poema išspaudžia ašaras, tačiau šitos ašaros neįrodo džiaugsmo pertekliaus; jos labiau liudija erzinantį nusiminimą, nervų pertempimą, prigimties ištrėmimą netobuluman, kuris trokšta dar šitoje žemėje tuo jau pasisavinti apreikštąjį rojų".⁷

Ir Marija Saulaitytė prašneka trumpu, bet giliai įsijaustu eilėraščiu:

How brightly,
how lightly,
how sweetly
the unexpected dew
soothes the pre-ordained chasm —
forever hungry
and forever unfulfilled,
but soothed —
how brightly,
how lightly,
how sweetly.⁸

Kita šito moderniojo amžiaus išraiška, žlugdanti tikėjimą, yra visuomenės antropocentrėjimas: žmogus savo proto galiomis nuskrenda į mėnulį, pratęsia savo gyvenimo laikotarpį, pastato milžiniškus dangoraižius. Čia žmogus pradeda realiai pajusti savo galią ir ją sulyginti su Sutvėrėjo galia. "Ne taip kaip anksčiau, dabar Dievo ir religijos paneigimas ar net jų abiejų atmetimas — jau nebe atsitiktiniais ar individualiniais įvykiais. Šiandien nebėra reti tokie sprendimai, kurie pateisinami mokslo pažangos ar kažkokio naujo humanizmo reikalavimais".⁹

Tad vietoje antgamtinių atsiranda gamtinės pažiūros. Yra aiškiai pastebimas mažėjantis bažnyčios lankymas. Pradedama manyti, kad sekmadienio mišios ne taip jau svarbios. Bažnyčios lankymas — tai laiko

gaišinimas. Verčiau vienam gamtoje pasimelsti ir pajusti Dievą. Daugelis jaunimo mano, kad yra prasmingiau sutikti Dievą žaliuojančiose pievose ar kur nors kitoje nuošalioje jaukioje vietoje, negu pasenusioje bažnyčioje.

Šių asmenų galvojimas gali būti teisingas tik tiek, kiek iš tikrųjų mes galime Dievą pažinti gamtoje. Tačiau čia mes jį pažįstame tik kaip Sutvėrėją. Tai nėra asmeniškai pažintis, nes žmogus tokioje bendrytėje gali jaustis tik kaip sutvertas daiktas. Analogiškai tokiam Dievo pažinimui būtų susipažinimas su kokio nors dailininko kūriniais, nepažįstant paties dailininko. Kaip su dailininku, taip ir su Dievu negalima pradėti draugystės, jeigu jo asmeniškai nepažįsti. Reikia pažinti artistą kaip žmogų, o Dievą — kaip mūsų Tėvą. Pažindamas menininką, gali sužinoti jo planus, troškimus, naujus bandomus tapybos kelius ir t.t. Taip ir Dievą pažindamas, kaip asmenį, jame rasi tavimi besirūpinančią, mylinčią, tėvišką širdį. Taip pat, susipažinus su Dievu, dar reikalinga palaikyti su juo ryšius ir dalyvauti jo gyvenime. Tik tokiu būdu gali tobulėti žmogaus dvasia. Pavieniam žmogui tai labai sunkiai įmanoma; tam tikslui labai daug padeda tikinčiųjų bendruomenė.

Tikinčiųjų bendruomenė reikalinga tam, kad per ją individas pajustų savo tikėjimo stiprumą bei esamas kliūtis. Bendraujant su žmonėmis, išiqyjamasi vienas kitu pasitikėjimas. Čia individas patiria, kiek jis turi padėti pastangų ir parodyti kantrybės bei meilės, kad galėtų pasitikėti kitais žmonėmis. Dalyvaujamas tikinčiųjų bendruomenėje, asmuo patiria ir tikėjimo kliūčių: pamato, kad visko negalima šimtu procentų įrodyti, kad vis dėlto yra daug rezervuotumo santykiuose su kitais. Bet įgyta patirtis, santykiaujant su kitais žmonėmis, palengvina individo pastangas įtikėti dieviškąjį Asmenį.

Sociologiniu požiūriu, individo žinių bagažas susikrauna iš tų, kurie gyvena bendruomenėje. Paprastai jeigu didesnė dalis kurią nors mintį priima, tai anksčiau ar vėliau ir kiti asmenys prie jų prisijungia. As-

muo, priklausęs mažumai, gali išlikti sąmoningu tos mažumos nariu tik tada, kai bendrauja su kitais tos mažumos nariais.

Teologiniu požiūriu, pavyzdžiui, katalikui natūrali vieta tikėjimo augimui užtikrinti yra katalikiškoji bendruomenė. Čia jis gali susipažinti su Mozės, Kristaus ar jo apaštalų religiniais pergyvenimais ir mokslu. Juk tokių žinių neduoda bet kuri pasaulietiška bendruomenė. Krikščionio pasaulio pagrindas yra bendruomenėje.

Bet kartais bendruomenė gali tikėjimui ir pakenkti. Juk ir tikinčiųjų bendruomenėje yra silpnųjų bei netobulumų. Ignorancija, išdidumas, tamsa ir nuodėmė egzistuoja ir Bažnyčios rėmuose. Kunigai kartais piktinasi pasauliečių elgesiu, o pasauliečiai — kunigų. Niekad nereikia užmiršti, kad ir pasauliečiai, ir kunigai yra žmonės. Kiekvienas žmogus kartais suklysta, netobulai pasielgia. Bet kas iš jų pirmas gali mesti į kitą akmenį? Kiekvienas Bažnyčios narys turi būti pasiruošęs priimti katalikiškoje bendruomenėje visa, kas joje gali pasitaikyti, nešti jos uždėtą našta, nes tik joje jis pasieks tobulesnį tikėjimą ir asmenišką laisvę.

“Bažnyčia savo žmogiškuoju elementu yra bekyrančių, beaugančių asmenybių eilė... Ir šitame žmogiškame elemente mūsų žvilgis turi išskirtinai pastebėti ir vertinti tai, kas yra amžina ir jau pradeda sudieveti, tai yra ano dieviškojo prado išgalėjimą žmoguje, o ne tai, kas malonės dar nėra apvaldyta — trūkumus. Kas dieviška, tai kiekviename žmoguje dar auga, stiprėja ir pasiliks amžinai; o visa kita, tai yra žmogiškieji trūkumai, nepritekliai, klaidos, ydos, nuodėmės, bus sunaikinta, pašalinta, atitaisyta, ir vieną dieną iš visa to nieko nebus. Tad nėra nė reikalo į tai kreipti dėmesio, nei tuo pikintis, nei apie tai kalbėti”.¹⁰

Dabar galima kelti klausimą: ką žmogus gali laimėti, palikdamas Bažnyčią? Iš tikrųjų, ją palikdamas, jis randa tik tamsą ir mirtį, kuri yra daug baisesnė už Bažnyčios ribų. Bažnyčios bendruomenėje pasitaikantys gundymai yra individui tik naudin-

gas bandymas: arba tai subrandins jo sąmenybę, arba parodys, kad jis niekuomet neturėjo tvirto tikėjimo.

Šiame rašinyje iškeltos mintys apie tikėjimo sustiprėjimą ar susilpnėjimą problemą paliečia tik tiek, kaip kiaušinio lukšto perskėlimas. Dievo ir žmogaus sąvokos mums taip mažai yra pažįstamos, kad jų niekad negalėsime kaip reikiant suprasti. Mums tik tiek yra žinoma, kad Dievas nepaneigia žmogiškumo. Žmogui yra įmanoma pajusti Dievo buvimą. Jaučiant Dievo buvimą, jau galima bandyti megzti ryšį tarp Dievo ir žmogaus. Žmogus, būdamas laisvas, gali tą ryšį pripažinti arba atmesti. Atmesdamas Dievą, žmogus nukreipia gyvenimą į savo paties susikurtus dievus: reliatyvų absoliutą ir antropocentrizmą. Dažnai savo gyvenimo stiliumi jis užsisiklėndžia materialiniame rate, numarindamas metafizinį rūpestį, piktindamasis Bažnyčios žmogiškumu arba visai išsibraukdamas iš tikinčiųjų bendruomenės.

O žmogus, kuris stiprina tą ryšį tarp Dievo ir savęs, pripildo savo gyvenimą absoliučiu Absoliutu, priima teocentrinę pasaulėžiūrą, nuolat turi metafizinį rūpestį, priima Bažnyčios žmogiškus netobulumus ir pasilieka bažnytinėje bendruomenėje.

Šituose gyvybiniuose klausimuose kiekvienas asmuo turi apsispręsti pagal savo nuožiūrą. Jo darbai aiškiai parodys pasirinktą kryptį. Bažnyčia gali nurodyti tik kelius, tačiau be žmogaus pastangų ir Dievo pagalbos keliai į Dievą nepasiekiami. Žmogus, atmetęs šiųjų kelių ieškojimą, visada nuvedamas į grimztančias ribotumo balas.

- 1) Ignace Lepp, *Atheism in Our Time*, New York, The MacMillan Company, 1963, 8 psl.
- 2) Victor E. Frankl, *The Doctor and the Soul*, New York, Alfred A. Knopf, Inc., 1965, 26 psl.
- 3) *The Documents of Vatican II*, red. Walter M. Abbott, S.J., New York, The America Press, 1966, 113 psl.
- 4) Morkaus 9, 24.
- 5) Ignace Lepp, *Atheism in Our Time*, 18 psl.
- 6) John T. Carmody, S.J., “Rahner’s Spiritual Theology”, *America*, CXXIII (1970), 345 psl.

IŠVARYMAS IŠ ROJAUS IR DARBAS

Švento Rašto pasakojimas apie žmogaus sukūrimą bei jo uždavinius yra išsamus teologinė antropologija (mokslas apie žmogų). Tai teologinis žvilgsnis į visą žmogų.

Aišku, Šv. Raštas kalba apie žmogaus puolimą, apie nuodėmę, apie rojaus netekimą bei iš to plaukiančias pasekmes: žmogaus eschatologinę (antgamtinę) mirtį. Bet kartu Šv. Raštas kalba ir apie žmogaus bendruomeninį gyvenimą čia, žemėje, apie visuomeninę jo prigimtį, apie lyčių atsiradimą prasmę: "Negera žmogui būti vienam" (Prad. 2, 18). Jis kalba ir apie medžiagines žmogiškosios egzistencijos prielaidas, apie žmogaus mitybą bei žemės ūkį: "Žemė teiššeldina žaliuojančias žoles, duodančias sėklą, ir vaisinius medžius, duodančius vaisius" (1, 11). Jis kalba ir apie darbą: "Savo veido prakaite valgysi duoną" (3, 19).

Seniau buvo manyta ir aiškinta, kad Dievas žmogų buvo kūręs nedarbui. Pagal pirminę Dievo mintį žmogus būtų galėjęs gulėti rojaus medžių paunksmy ir maitintis nuo medžių krintančiais vaisiais. Toks būvęs ankstesnysis Dievo planas. Tik išvarymas iš rojaus žmogų pasmerkęs darbui. Dabar jis buvo priverstas dirbti.

Ar taip buvo iš tikrųjų?

K. P. Celiešius savo katekizme "Ką mes tikime" (Čikaga, 1972 m.) kalbėdamas apie rojų ir sekdamas naująja egzėgeze (Šv. Rašto aiškinimu) išvedžioja, kad rojus nebuvo koks uždaras žemės sklypelis su ypa-

tingomis, pasakiškomis žemiško gyvenimo sąlygomis, bet kad "visa žemė buvo atvira žmogui, kaip laimės sodas, vadinamas rojumi".

Šitokia rojaus interpretacija, aišku, toltai nuo senųjų katekizmų aiškinimo. Ją vadovaujantis, rojumi reikia suprasti ne kokią geografinę tašką, o visą žemę. Celiešius rašo: "Pasauly buvo daug visokių kūrinių, kaip žvaigždės, mėnulis, saulė, kalnai, augalai, medžiai, upės, jūros, debės, ir įvairūs gyviai. Jie jautėsi laimingi Dievo meilėje" (psl. 25).

Tai gi kas sudarė rojaus esmę? Žvaigždės, mėnulis, saulė, kalnai, augalai, upės, jūros, debės ir šiandien, po išvarymo iš rojaus, nėra dingę. Ir šiandien jie žavi žmogų kaip ir pirmosiomis jo žemės gyvenimo dienomis. Ir šiandien jie sudaro jaukų buvimą žemėje. Tai gi ne juose glūdėjo rojaus esmė. Jos reikia ieškoti kur kitur, būtent meilės santyky su Dievu. Minėto katekizmo autorius, apibūdindamas pirmųjų žmonių, patalpintų rojuje, padėtį gražiai sako: "Jie jautėsi laimingi Dievo meilėje".

Tai gi rojaus laimė glūdėjo ne tam tikroje medžiaginėje žemiškoje aplinkoje, o Dievo meilėje.

Šitoks rojaus aiškinimas remiasi ne kokiomis geografinėmis kategorijomis o (nesvarbu kur gyvenusio) žmogaus santykiu su Dievu. Padaręs pirmąją nuodėmę ir išvartas iš rojaus, žmogus prarado ne kokią žemės sklypą (juk jam visa žemė buvo atvira kaip laimės sodas), o meilės santykį su Dievu ir tuo pačiu savo antgamtinę gyvybę. Nuodėmė pasmerkė žmogų eschatologinei (antgamatinei) mirčiai. Tą puolusio žmogaus būklę katekizmo autorius apibūdina šitokiu palyginimu: "lyg būtų išvaryti laukan iš gražaus sodo", — ir tuo pačiu jau pažymi, kaip reikia suprasti išvarymą iš rojaus, būtent — antgamtinės gyvybės praradimu.

7) Jacques Maritain, *Approaches to God*, New York, The MacMillan Company, 1954, 80 psl.

8) Marija Saulaitis, *And You*, New York, Manyland Books, Inc., 1972, 33 psl.

9) *The Documents of Vatican II*, 205 psl.

10) Antanas Liuima, S.J., *Lietuvių Kataliku Mokslo Akademijos Metraštis*, I t.: "Bažnyčia kaip regima Mistinio Kristaus Kūno išraiška", 36 psl.

PAVERKITE ŽEMĘ

Bet tada nėra galima pirmųjų žmonių gyvenimą darbo atžvilgiu skirstyti į dvi priešingas dalis: be darbo rojuje ir sunkiai dirbant po išvaymo. Jau iš pat pradžios Dievas žmogų kūrė darbui. Jis jį šaukė darbuotis tiek dėl savo antgamtinės, eschatologinės (pomirtinės) gyvybės, tiek ir dėl savo žemiškosios egzistencijos. Tai patvirtina Šv. Raštas.

Štai kur kas dar prieš rojaus istoriją, tuoj po pirmųjų žmonių sutvėrimo (kaip aiškina Biblija) Dievas paskelbė ir jų uždavinį šioje žemėje: "Veiskitės ir dauginkitės ir pripildykite žemę, ir ją paverkite, ir viešpataukite jūros žuvims, ir dangaus paukščiams, ir visiems gyvuliams, kurie kruta ant žemės" (1, 28).

Bet pavergti žemę reiskė ne gulėti po rojaus medžiais, o kovoti su gamtos stichija ir ją įveikti, reiskė kurti žemėje techniką, civilizaciją ir kultūrą. Žemė čia reiskė visus kontinentus, visas jūras ir abu ašigalius. O kaip šiandien yra paaiškėję, ji reiskia ir ją supančią visatos erdvę. O visa tai įvykdyti nebuvo įmanoma be darbo, be fizinių bei protinių jėgų įtempimo.

APGYVENTI IR SERGĖTI

Štai Šv. Raštas, pasakodamas "dangaus ir žemės istoriją", primena tą mūsų planetos laikotarpį, kada dar "nebuvo žmogaus, kurs žemę apgyventų" (2, 5). Bet tuo pačiu jis nusako, pažymi ir žmogaus žemišką uždavinį. Šv. Rašto pasakojimu, Dievas apgyvendino pirmuosius žmones rojuje ne tam, kad jie tenai nieko neveiktų, bet "kad jie apgyventų ir sergėtų" (2, 15). Tai reiskė apgyventi, įdirbti ir sergėti žemę, atiduotą į žmogaus rankas. Tai reiskė rūpintis jos atmosfera, jos dirvožemiu, jos augmenija ir gyvūnija ir visus tuos dalykus saugoti nuo jiems žalingų įtakų. Šiandien ypatingai aktualus yra pasidaręs šis uždavinys.

Bet tai dar ne viskas. Vadovaujantis dėsniu, paskelbtu Šv. Rašte, kad negera žmogui būti vienam, tai reiskė drauge kurti ir tam tikras visuomeninio gyvenimo formas. atitinkančias Dievo duotą žmogaus prigimtį. Tai reiskė užtikrinti jaukų buvimą

ir socialinėje plotmėje. Tai reiskė užtikrinti jį visiems.

Ir šitą žemišką uždavinį Dievas davė žmogui kaip ir aną antgamtinį: kovoti dėl pomirtinės (eschatologinės) gyvybės. Tuos abu uždavinius žmogus (ir teologai) turi imti rimtai, nes jų abiejų autorius yra vienas ir tas pats Dievas.

Kas svarbiausia: Dievas tuos du uždavinius yra vieną su kitu taip sujungęs, kad žemiškasis gyvenimas (pagal Dievo mintį) yra tapęs žmogaus antgamtinės gyvybės bei jo pomirtinio gyvenimo sąlyga, prielaida ar įžanga. Tai aiškiai patvirtino Kristus, piešdamas paskutiniojo teismo sceną. Kviesdamas palaimintuosius į savo Tėvo karalystę, jis giria jų rūpestį, jų pastangas kuriant žmoniškas medžiagines gyvenimo sąlygas čia, žemėje. Jis giria jų rūpestį teisingu maisto produktų bei kitų gyvenimo reikmenų paskirstymu: "Aš buvau išalkęs, ir jūs mane pavalgydinote, buvau ištroškęs, ir mane pagirdėte, buvau nuogas, ir mane aprengėte" (Mato, 25, 35-6). Jis taip pat giria jų angažavimąsi už silpnuosius visuomenės narius: "Buvau keleivis, ir mane priglaudėte, ligonis — mane aplankėte, kalnys — atėjote pas mane" (25, 35-7). Kaip tik dėl šitų žemiškų uždavinių atlikimo Kristus laiko palaimintuosius vertais įeiti jo Tėvo karalystėn.

ATSAKOMYBĖ UŽ ŠIA ŽEMĘ

Kad krikščionys yra atsakingi už šią žemę, tai paaiškėjo jiems ypač 19-to šimtmečio pabaigoje. Tą atsakomybės sąmonę juose pažadino dideli nuostoliai: didelės darbo žmonių dalies nusisukimas nuo krikščionybės. Jeigu dėl socialinės neteisybės krikščionių kraštuose turėjo pakelti balsą Marksas, tai dėl to buvo kalta tarp kitko ir anuometinė teologų-pamokslininkų karta, daug kalbėjusi apie atlyginimą po mirties, bet per mažai arba visai nekalbėjusi apie teisingą atlyginimą įmonėse bei fabrikuose ir apie žmoniškas darbo sąlygas. Šitoks vienašališkas teologijos susikoncentravimas į pomirtinį gyvenimą, į eschatologinius dalykus, daugiau ar mažiau išleidžiant iš akių šio gyvenimo aktualijas, milijonų

akysė krikščionių Dievą darė nereikšminga figūra šios žemės gyvenime ir prisidėjo prie abejingumo religijai ir prie ateizmo pergales.

Tokios teologijos akivaizdoje žmogus su pagrindu klausia: kas tai per Dievas, kuris viską daro dėl pomirtinio žmogaus išgelbėjimo, bet kuriam mažai ar visai nerūpi dabartinės politinės, ūkinės, visuomeninės sąlygos, kuriose tenka žmogui gyventi? Toks Dievas pasidaro įtartinas, kaip įtartinas jis buvo ir Marksui. Tai nėra Kristaus skelbtas Dievas.

Tai buvo rimtas išspėjimas XX amžiaus teologijai!

Teologija, kuri kalba apie eschatologinę žmogaus mirtį (antgamtinio gyvenimo netekimą), bet kuri, deja, lieka daugiau ar mažiau abejinga žmogaus žemiškajai egzistencijai bei mirčiai (kurios žmogus taip pat bijo), tampa neaktuali. Tada nieko nepadedą nuolatiniai įrodinėjimai, kad Dievas viską padarė iš nieko. Šitokiais argumentais jau buvo bandyta kovoti prieš ateizmą. Be pasekmių!

Žmogui yra ne vien įdomu ar svarbu, iš kokio nieko jis atsirado. Jam ne mažiau svarbu, kas šiandien su juo darosi, ką kiti su juo daro arba kokiose ūkinėse, visuomeninėse, bažnytinėse formose verčia jį gyventi. Jis su pagrindu klausia: ar visa tai atitinka kuriančio Dievo mintį bei valią?

GALUTINIS MASTAS

Aišku, ne kiekvienas teologinis teiginys yra jau ir priimtinas vien dėl to, kad jis tokiu save laiko. Čia turi būti koks nors mastas, kokia nors visa sąlygojanti norma, kokia nors visus saistanti rodyklė.

Bet ar gali ja būti (tegu ir išigalėjusios) viešojo, visuomeninio gyvenimo formos, laikysenos, galvosenos, elgsenos, nuomonės, papročiai? Nors ir kažin kaip jos kai kam būtų mielos, parankios ir patogios, jos niekad negalės būti savo pačių mastu. Tada išeitų, kad visa ko mastu yra jas sukūręs žmogus. O virš žmogaus — krikščionių tikėjimu — yra Dievas.

Tada ir teologijos aukščiausia norma bei galutinė rodyklė gali būti tik Apreiški-

mas, tik apsireiškiančio Dievo valia arba planas. O teologo uždavinys yra tas, kad ir senas, kad ir labai pamiltas gyvenimo formos, laikysenos, elgsenos, nuomonės matuoti Šv. Raštu, matuoti apsireiškiančio Dievo valia ir žiūrėti, kiek jos atitinka Dievo duotą mastą. Tai yra ir šiandieninės teologijos uždavinys.

Teologai-pamokslininkai, kurie nutolsta nuo šios aukščiausios normos ir pradeda pataikauti nors ir aukštai stovinčių bet vis dėlto žmonių interesams, norams, tikslams, — teologai, kurie stovi ne Šv. Rašto, o vienokių ar kitokių galiūnų tarnyboje, gali net tapti apreikštojo Dievo duobkasiais žmonių širdyse. Jei XIX šimtmečio teologai būtų turėję drąsos (ar išvalgos) laiku pasmerkti socialinio gyvenimo neteisybes, kaip jas vėliau pasmerkė nuncijum Belgijoje buvęs, tas neteisybes savo akimis matęs ir vėliau popiežium tapęs Leonas XIII (enciklikoj *Rerum novarum*), jeigu kai kurie tikėjimo skelbėjai nebūtų vaikščioję ant pirštų galų pro šio pasaulio didžiuosius ir tą pačią encikliką nenukišę į stalčius ar net deginę, o mažuosius paguosdami laime po mirties ir tuo pačiu didiesiems teisę į laimę pripažindami jau šiame gyvenime, tai vargu ar šiandien reikėtų užsiiminėti priekaištais, kad Bažnyčia ėjo su kapitalizmu ir kad krikščionys laiku nepastebėjo jiems istorijos uždėto uždavinio ir jo neatliko, tuo prarasdami darbą pasauli.

JUNGTI I VIENA VISUMA

Teologija, kuri išleidžia iš akių Dievo isakymą apgyventi ir dirbti žemę, tai yra kurti kultūrą, civilizaciją, techniką bei visuomenines santvarkas, atitinkančias Dievo mintį, — teologija, kuri, kalbėdama apie dangų, nestovi ant šios žemės, pasidaro net nesuprantama ir tuo pačiu netenka reikšmės.

Tą pavojų Vatikano susirinkimas labai aiškiai matė. Todėl jis įpareigojo teologus bei bažnytinio gyvenimo vadus (o kartu visus krikščionis) studijuoti šių dienų pasaulio aktualijas arba gyvenimo keliamus dalykus.

Vatikano susirinkimas liepia kandida-

tams į kunigus įsigyti humanitarinių ir gamtos mokslų žinių (Kunigų paruošimas, 13). Jis ragina ir eilinius tikinčiuosius jungti naujų mokslų bei teorijų teikiamas žinias su krikščioniškąja dora ir krikščionių mokslo tiesomis, "kad jų (krikščionių) religinis įsisąmoninimas ir dvasinis gyvenimas žengtų lygia sparta su moksliniu pažinimu ir su kasdien tobulėjančia technika" (Bažnyčia dabartiniame pasaulyje, 63). Susirinkimas liepia teologijos mokytojams bendradarbiauti su kitų mokslų žinovais ir neatitrūkti nuo gyvenamojo meto (ten pat, 62). Susirinkimas įsako kunigams gilinti savo dieviškųjų ir žmogiškųjų mokslų žinias ir taip pasirošti geriau sueiti į pokalbį su savo amžininkais, "kadangi nūdien žmogiškoji kultūra, o taip pat ir teologijos mokslai sparčiai

TIKĖJIMO KELIU

JUOZAS PRUNSKIS

Prisimenu, kartą gegužės mėnesį turėjome studentiško jaunimo gegužinę. Nenorėta praleisti pamaldų. Ir kaip buvo giliai įspūdinga, kai pamaldas laikančiam kunigui asistavo prof. Pr. Dovydaitis ir prof. dr. J. Eretas, abudu aukšto mokslo ir didelio garso žmonės.

Apskritai galime pasidžiaugti, kad tarp mokslo žmonių turime daug, kuriems religija yra taip arti širdies. Štai vienas didžiųjų atradėjų elektros srityje buvo Amperas. Jis tiek nusipelnęs, kad net elektros įtampos matavimo vienetas pavadintas jo vardu — amperu. Artimai Amperą pažinęs Ozanamas rašė apie jį:

— Religija vadovavo visose jo mintyse, religijos šviesa gaubė jo mąstymą, iš religinio taško jis sprendė viską, įskaitant ir mokslą... Ta garbingoji galva, vainikuota žinija ir garbe, priėmė religijos tiesas be rezervų ir lenkė galvą prieš Bažnyčios sprendimus. Ji klaupėsi prieš tą patį altorių, kaip Descartes ir Paskalis, šalia neturtingų našlių ir vaikų, kurie netgi nebuvo taip nuolankūs, kaip jis.

Savo pasikalbėjimuose su Ozanamu prataravo:

žengia pirmyn" (Kunigų tarnyba ir gyvenimas, 19). Taip pat susirinkimas ragina ruošti tam pritaikytus kursus, steigti studijų centrus, bibliotekas ir parinkti tinkamus asmenis vadovybei, kurie šias problemas bei uždavinius matytų ir juos spręstų (ten pat).

Kam visa tai?

To reikalauja gyvenimas. Labai teisingai yra pastebėjusi A. Liulevičienė, kad žmonės yra ištroškę žmogiškosios patirties integralumo (suprask: jungimo į vieningumą). Jie norėtų patį mokslą ir kultūrą suvokti tikėjimo šviesoje (žiūr. Aidai, 1973, psl. 142-3).

Iš tiesų, žmogus, pašauktas amžinajam gyvenimui, antgamatinei gyvybei, yra iš to paties Dievo gavęs įsakymą apgyventi ir sergėti žemę.

— Kaip didis yra Dievas, Ozanamai, kaip didis Dievas.

Radijo išradėjas Marconi skelbė:

— Vien tik mokslas neištengia išspręsti daugelio dalykų, jų tarpe — ir mūsų buvimas. Kas esame? Iš kur ir kaip ateiname į gyvenimą? Visada žmogus kankinasi, ieškodamas atsakymo į tas problemas, bet jos nėra neišsprendžiamos. Aš didžiuojuosi, galėdamas pasakyti, kad esu krikščionis ir tikintis ir kad tikiu maldos galybe kaip dievotas katalikas ir kaip mokslininkas... Kiekvienas mokslininkas žino, kad mokslas turi savo ribas, kurios žmogaus pažinimui yra neperžengiamos. Tik tikėjimas aukštesnėje Esybe, kurios mes turime klausyti, duoda drąsos gilintis į gyvenimo paslaptis.

Įvairiems abejojantiems verta būtų prisiminti vieną rytiečių pasakojimą:

Kartą vienas ateistas musulmonų dervišui uždavė klausimą: "Kaip gali skelbti, kad Dievas yra visur, jeigu aš Jo nematau; kodėl žmogus turi būti baudžiamas už nuodėmes — jis neturi laisvos valios?" Vieton atsakymo dervišas paėmė stambų grumstą žemės ir paleido į tą ateistą. Šis pasiskundė vyriausybei. Musulmonų viršininkas kadi

ir klausia dervišą: "Kodėl tu metei į tą žmogų grumstu, o nedavei atsakymo?" Dervišas atsiliepė: "Aš kaip tik daviau atsakymą. Ar jis skundžiasi, kad nuo mano metimo jam skauda galvą? Aš to nematau. Kaipgi, anot jo, gali kas nors būti, ko nematai? Ir kokia gi teise jis skundžiasi, reikalaudamas mane nubausti? Jei žmogus neturi laisvos valios, jis už savo veiksmus nėra atsakingas!"

Žymusis prancūzų kalbėtojas Lacordaire pergyveno panašų atsitikimą, kaip tame pasakojime apie musulmonus. Vienų savo misijų metu Lacordaire valgė restorane. Prie jo prisidėjo vienas prekybininkas ir pradėjo girtis savo netikėjimu. Jis netikės, nes Dievo nesuvokiąs, o kaip tikėsi tai, ko nesupranti. Lacordaire humoristiškai prabilo: "O ar supranti, kodėl ugnyje geležis pasidaro minkšta, o kiaušinis — kietas?" Prekybininkas prisipažino — to nesuprantąs. Lacordaire užbaigė: "Matai, nesupranti, o vis tiek dabar tą kietą kiaušinį valgai". Taip sakant, priimi kaip tikrovę ir tai, ko nesupranti.

ASTRONOMO MIRTIS

Daugeliui mąstančių kelią į Dievą rodo nuostabus gamtos tikslumas. Čia tai galime pavaizduoti įdomiu įvykiu: astronomas Herschelis 1781 m. atrado septintą planetą — Uraniją. Apskaičiuojant tos planetos kelią, astronomams darėsi neaišku, kodėl ji, skriedama aplink saulę, nukrypsta nuo tako, kuriuo turėtų skristi. Astronomui Le Verrier atėjo į galvą mintis, kad turi būti dar aštuntoji planeta, kuri daro įtaką į Uranijaus orbitą. Le Verrier net apskaičiavo, koks turėtų būti tos planetos didumas ir tirštumas. Surinkęs duomenis, Le Verrier parašė netoliese gyvenančiam draugui astronomui Galle, nurodydamas, kur ir kuriuo metu ta nežinomoji planeta galėtų būti matoma. Rašė tai 1848 m. rugsėjo 18 d., prašydamas astronomą Galle tos neatrastos planetos ieškoti. Galle laišką gavo rugs. 23 d. ir tą pačią naktį savo teleskopais atrado tada dar nežinomą planetą — Neptūną. Proto vedamas Le Verrier tikėjo, kad yra tai, ko jis dar nebuvo matęs, o gamtos

dėsnių tikslumo padedamas, jis nurodė, kur ta nežinomoji planeta gali būti. Daugeliui astronomų, mokslininkų didingosios visatos tikslumas atskleidė Dievo buvimą faktą. Daugelis kartu su prancūzų mokslininku A. Cauchy gali pasakyti:

— Aš esu krikščionis, t.y. tikiu Kristaus Dievybę su Tycho Brahe, Koperniku, Descartes, Newtonu, Fermatu, Leibnicu, Paskaliu, Grimaldi, Euleriu..., drauge su visais didžiaisiais fizikais, visais didžiaisiais praejusio šimtmečio matematikais. Aš taipgi esu su daugumu iš jų katalikas, ir, jeigu mane paklaustų, dėl ko aš toks esu, noriai tai pasakyčiau. Tada pamatytų, kad mano įsitikinimai yra ne iš paveldėtų prietarų kilę, o yra gilių tyrinėjimų išvada.

RAŠYTOJO MANZONI ATSIVERTIMAS

Vienas įdomiausių naujųjų laikų literatūros veikalų yra italų rašytojo Manzoni "Sužieduotiniai". Perskaitai jį, ir ilgą laiką tavo akyse stovi kaip gyvi ten aprašytieji charakteriai ir įvykiai. Jis net išverstas ir išleistas paskutiniu metu Lietuvoje, nors jame yra stiprių religinių užuominų.

Gaila, kad net daugelis skaitytojų mažai nežino apie to veikalo autorių. Šiemet kaip tik sueina 100 metų nuo to poeto ir beletristo mirties. Jis mirė 1873 m., turėdamas 88 m. amžiaus.

Manzoni turėjo stiprių svyravimų savo pasaulėžiūroje, save klausdamas — yra Dievas, ar ne? Vienas įvykis jam padėjo apsispręsti. 1810 metų bal. 2 d., kai Napoleonas iškilmingai šventė vedybas, maišėsi ir Manzoni tarp linksmos paryžiečių minios, stebinčios fejerverkų žibėjimą. Staiga bloga kryptimi paleistas stambus fejerverko šūvis sukėlė paniką žmonėse. Išsigandę, norėdami pabėgti, jie lipo ant vienas kito. Manzoni žmona buvo pavojuje tapti mirtinai sumindžiota. Su didelėmis pastangomis rašytojas alpstančią žmoną iškėlė savo rankomis ir nuskubėjo į saugesnę vietą — į šv. Roko bažnyčią, kur tuo metu buvo pamaldos.

Iš susijaudinimo pats Manzoni nusilpo ir atsisėdo palaukti, kol praeis silpnumas. Tuo metu jo dėmesį pagavo puikus giedo-

jimas. Bažnyčios ramumas ir jausmas, kad pavojus praėjo, padėjo jam susigrąžinti jėgas. Ir tada jis pajuto ypatingą patraukimą prie Katalikų Bažnyčios. Jis pasijuto besimeldžiąs ir dėkojąs už laimingą jo paties ir žmonos išsigelbėjimą. Mirties pavojaus pergyvenimai, įsijautimas į bažnytinę liturgiją, išgyvenimas tos jaukios ramybės bažnyčios prieglaudoje padėjo jam apsispręsti religijos naudai. Vėliau jau jis galėjo skelbti:

— Dievas yra draugas tų, kurie juo pasitiki... Gyvenimas nėra skirtas būti tik vieniems sunkenybe, o kitiems — pramoga; gyvenimas visiems yra tam tikras pareigingas uždavinys, iš kurio turėsime duoti apyskaitą.

MUZIKO TESTAMENTAS

Pabendravę su rašytoju, dabar susidomėjime truputį muziku. Vengrų kompozitorius ir pianistas Franz Liszt yra padaręs šitokią savo tikėjimo išpažinimą:

— Tai mano testamentas... Aš rašau rugsėjo 14 d. (1860 m.) — tą dieną, kai Bažnyčia švenčia Kryžiaus išaukštinimą. Šios šventos dienos paskirtis atitinka tą mano paslaptinę jausmą, kuris persmelkė mano gyvenimą, kaip stigma, neišdildoma žymė. Taip, Nukryžiuotasis Kristus, neaprépiamas kryžiaus ilgesys, kryžiaus išaukštinimas, tai juk buvo mano pašaukimas... Tai aš jaučiau savo širdies gelmėse nuo pat šešiolikto savo amžiaus metų, kada verkdamas maldavau leisti įstoti į Paryžiaus seminariją, tikėdamasis galėsiąs sekti šventųjų gyvenimu ir gal net grįžti į savo Dievą kankinio mirtimi. Deja, taip neįvyko. Bet, nors savo gyvenimo kelionėje aš nesuskaitomai daug kartų suklupau ir suklydau, ir tai aš iš širdies apgailiu, vis dėlto šventojo kryžiaus dieviškoji šviesa neikada nedingo mano gyvenime. Priešingai, tarpais užplūdavo mano visą sielą kažkokiu žibėjimu. Dėl to aš dėkoju gailestingajam Dievui ir mirsiu savo sielą paskyręs kryžiui, savo Atpirkėjui. Prieš savo mirtį noriu priimti šventosios motinos Romos Katalikų Bažnyčios sakramentus ir tuo viliuosi susilaukti savo nuodėmių dovanojimo ir atleidimo.

Tą savo testamentą Lisztas rašė, turėdamas 49 metus, o jis išgyveno 75 metus, visą laiką pasilikdamas giliai religingas katalikas. Vienu metu jis net į savo bendra laikį kompozitorių Wagnerį kreipėsi su kvietimu:

— Ateikite į mūsų tikybą. Ji mus padaro laimingus... Jokia kita laimė neturi vertės, kaip ši. Tai tiesa, kuri yra amžina... Tik Jėzuje, ne kur kitur, yra mums pagalba ir išganymas...

POETO ŽODIS

Netiesioginį liudijimą visa tam davė ir vokiečių poetas Heine, kuris, kaip žinome, stebėdamas Koelno katedros grožį, pratarė:

— Tie senieji mokėjo tai pastatyti, nes jie turėjo dogmas, mes teturime nuomones, o su jomis tokių statybų negalime įvykdyti...

Gilus tikėjimas ir mums padės statyti nuostabų mūsų gyvenimo rūmą.

Vienas iš renesanso įžymiųjų tapytojų, nupiešęs savo paskutinį paveikslą, pridėjo prieraišą:

— Tik dieviškieji dalykai išlieka. Visa kita tėra tik dūmas.

Prancūzų poetas, jų mokslo akademijos narys Legouve, savo sūnaus pirmosios Komunijos dieną taip pratarė:

— Nežinau nieko, kas labiau sustiprintų mano sielą ir pripildytų šventa savęs pagarpa, kaip mintis, kad dabar pasidariau savo Sutvėrėjo šventove. Jeigu vien buvimas mylimų žmonių akivaizdoje mums būna pakankama priežastis susilaikyti nuo ydų, kaipgi reikšminga krikščioniui, kai jis gali pasakyti: "Mano Dievas yra mano svečias. Jis yra manyje. Jis yra mano". Mano sūnau, aš mačiau mirštančius, kurių akys nušvito, kai jie priėmė Šv. Komuniją. Bažnyčioje mačiau mergaičių skruostus, švytinčius spinduliuojančiu tikėjimu, kai josėjo nuo Komunijos stalo. Mačiau tavo brangiąją motiną, kai ji degė skausme, stauganurimusią po Komunijos ir besišypsantią kentėjime. Kas gali žmogaus veidui suteikti tokį spindėjimą? Negali būti niekas kitas, kaip tik šventenybė.

DANGUOLĖ SADŪNAITĖ

SODE

1.

Rytas užgriuvo tave,
ryškus žalumui.

: : : : : : :

Pro tave skuba —
žolės vėliavų procesija.

2.

Norėčiau išardyti
dabar tave, rože —
Kaip granatą...

SAULĖ

1.

Tai gražūs, senoviniai
tėvų namai.

(Vasara,

debesys atneša vakarą
akacijom kvepiantį.)

2.

Jos dideli,
platūs
senoviniai langai —

Galingai
apšviesti...

* * *

1.

Saulė eina miegoti
gera, negrista gatvele.

(Ji ten turi
smulkių daiktų krautuvėlę) —

: : : : : : :

2.

Saulė eina miegoti
gera, negrista gatvele — —

ir numauna man,
Mažamečiui, batus — — —

* * *

1.

Tu išeini
ir įeini —

Iš mano sapno,
į mano sapną.

(Išblyškęs,
liesas, kaip vaiduoklis.)

2.

O!

tada aš jaučiuosi gerai.

Tada aš žinau, kur esu.

3.

Diena,
nieks neateina.

Saulė šviečia.

: : : : : : :

Jos yra tuščios, kaip salos.

* * *

1.

Pasodinau obelį,
pasodinau kriaušę,
pasodinau vėją — —

: : : : : : :

kad manyje pasikartotų
jų kvėpėjimas,
jų balta spalva.

Kai atsigulsiu į žemę:
į tą miegamąjį maišą.

2.

Kad tenai gulėdama
turėčiau ką veikti.

Sukrauti pumpurą,
ištiesti vėjui —
liaunas, raudonas
skridimo linijas...

* * *

1.

Prie tavęs pririšta, aš.
Šešėlis prie medžio.

Stoviu sambėgoje
šešėlio ir medžio —

ten, kur
raudona ir karštligiška
tamsa dangaus...

2.

Ir visada pravirksta
saulėtojų vasaros popietėj
ir vienas, ir kitas:

lietaus lūpoms prisilietus...

— — — — —
Ir tarp mūsų:

visada,
tas vienas Nenuplaunamas Veidas.

* * *

Kad galėčiau išdalinti save,
kaip kad šis medis —
išdalina save žiedais...

— — — — —
Šildydamas vakarą savo spalva,
tada nurimčiau...

* * *

Ten, kur stovėjome,
išaugo rožė.

Pilna saulės,
pilna jėgos — —

: : : :

Sode ji prasimušė,
kaip raudonas šaltinis —

ir širdys plaka
jos fosforinėmis sekundėmis;
ir lūpose nėra sausros.

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRIŠTANAVIČIUS, S.J.

VIII. BAJĖNU ŪKIS

Bajėnų ūkis yra ant kalnuotų Nevėžio krantų, beveik pusiaukelėje tarp Josvainių ir Bapty. Iki 1921 metų, tas ūkis turėjo 300 hektarų žemės ir priklausė garsiajai Tiškevičių šeimai. Tačiau 1926 m. niekas neatsiminė, kad kas nors iš Tiškevičių būtų čia gyvenęs ar bent apsilankęs. Iš tiesų, medis gyvenamasis namas, susidedęs iš virtuvės, valgyklos ir 5 kambarių, tiko labiau dvaro užvaizdai, o ne pačiam grafui.

Išmainę Audenius į Bajėnus,¹ tėvai jėzuitai turėjo įdėti nemažą kapitalo į ūkio padargus, namų remontą ir naujų pastatų statybą. Visų pirma šveicaro Gottlieb Senn rūpesčiu buvo pasiūti nauji pakinktai, supirkti galvijai ir vežimai, uždengtas naujas klėties stogas ir pertvarkytas gyvenamasis namas. Pastačius dvi sienas, buvo padaryti du nauji kambariai. Paskui buvo padidintas tarnų namas, pastatyta didelė kiaulidė ir dar didesnis cementinis tvartas. Kadangi, dalinant Bajėnų žemę savanoriams, buvo atiduotas jiems ir erdvus klojimas, tėvai jėzuitai pastatė didelę pastogę mašinoms ir šiaudams, o senąją tvartą pavertė klojimu. Į vakarus nuo klėties ir kalvės daržininė Ona Judickaitė užveisė didelį sodą, nes senasis sodas 1929 m. beveik visiškai iššalo. 1937 m. užveistas antrasis sodas nuo gyvenamų namų į rytus. 1934 m., pabaigus statyti pirtį, ledainę ir vištidę, Bajėnų dvaras turėjo 9 pastatus: tėvų namą, samdinių namą, klėtį, kalvę, pirtį, ledainę, vištidę, kiaulidę, tvartą, pastogę ir klojimą. Pirtis, ledainė ir vištidė buvo po vienu stogu. Tvartuose tilpdavo 12 arklių ir 24 karvės, o kiaulidėje iki 50 kiaulių.

Bajėnų ūkio administracija buvo tiesioginėje T. A. Fengerio žinioje, bet jis, mažai nusimanydamas apie ūkio dalykus, visus dvaro reikalus tvarkė per Gottlieb Senn. Šis, kaip ir pats T. Fengeris, Bajėnuose būdavo tik retas svečias. Todėl visą atsakomybę

turėjo vyriausias samdinyš, darbštus, sumanus ir labai sąžiningas ūkvedys, šiek tiek nusimanęs ir apie veterinariją. To amato jis išmoko, tarnaudamas rusų kariuomenėje. 1931 m. buvo pasamdytas agronomas Jonas Osuchas, kilęs nuo Šiaulių.

Atostogaudami Bajėnuose, tėvai, klierikai ir broliai dėvėdavo trumpus švarkiukus, maudydavosi, žvejodavo irirstydavosi laiveliais, važiuodavo dviračiais į apylinkes ir gerai pasilsėdavo. Kartais su jais atostogaudavo vienas kitas mokinys, pasaulietis mokytojas ar kunigas. Atostogų pradžioje arba pabaigoje tėvai, klierikai ir broliai atlikdavo 8 dienų rekolekcijas. Rugpiūčio 15 dieną visi grįždavo į Kauną. Nuo 1930 m. susisiektimas buvo geras, nes Kauną buvo galima pasiekti arba autobusu, arba garlaiviu, atplaukiančiu iki Bapty. Kas turėdavo laiko ir noro, tas galėdavo čia atsikvėpti taip pat Vėlinių, Kalėdų ar Velykų metu.

Bajėnus mėgo ne tik tėvai jėzuitai ar jų mokiniai, bet taip pat ir jėzuitų bičiuliai. Taip 1926 m. liepos mėnesio 9 dieną Bajėnus aplankė prel. A. Faidutti ir kun. Jonas Sitavičius, apšvietė T. Kipą apie Bažnyčios ir vyriausybės santykius ir pasigėrėjo gražiomis Nevėžio pakrantėmis. Liepos 25 dieną į Bajėnus atvyko ir T. Bley. Jis viską nuodugniai apžiūrėjo, pasitarė su ten atostogaujančiais tėvais ir susipažino su kandidatais, norinčiais tapti jėzuitais. Vakarop vėl išvyko į Kauną.

T. Kipo lydimi, 1927 m. vasarą iš Vokietijos į Bajėnus atvyko 3 klierikai praleisti atostogų su kitais konfratrais. Ta proga T. Kipas pažymi savo dienoraštyje, kad ir jis galėjo dalintis dideliu klierikų džiaugsmu.² Gerai pasilsėję, rudenio klierikai įsijungė į jėzuitų gimnazijos darbus. Kai 1928 m. T. Kipas aplankė Bajėnus, jį sutiko improvizuotas klierikų orkestras. Po vakariinės T. Kipas turėjo jiems daug naujienų, kad jo pasakojimas užsitęsė nuo 8 valan-

dos vakaro iki 1 valandos nakties. Išklaušę mišių, visi nuėjo gulti.

Išlaikę abiturus egzaminus 1930 m. vasarą, visi aštuntokai nuvyko į Bajėnus praleisti ten keletą dienų, pasidžiaugti gražia gamta ir pasilsėti. Jų džiaugsmą sudrumstė abituriento Albino Pociūno mirtis, kuris birželio mėnesio 19 dieną prigėrė Nevėžyje. Sekančią vasarą abiturientai vėl atostogavo Bajėnuose ir, praleidę ten 4 dienas, laimingai sugrįžo į Kauną. 1933 ar 1934 metais Bajėnuose viešėjo prel. A. Arata ir, kol pramoko irštytis valtimi, taip aptaškė T. Bley, kad šis turėjo džiovintis saulėje. Prel. Arata buvo jaukus italas ir nuoširdus tėvų jėzuitų draugas.

Lankydamas Baptų, Panevėžiuko ir Josvainių parapijas, berods, 1935 m., Bajėnus aplankė ir vysk. T. Matulionis. Jį sutiko tėvai jėzuitai, Maldos ir Vyrų Apaštalavimo nariai ir Eucharistijos Karžygiai.

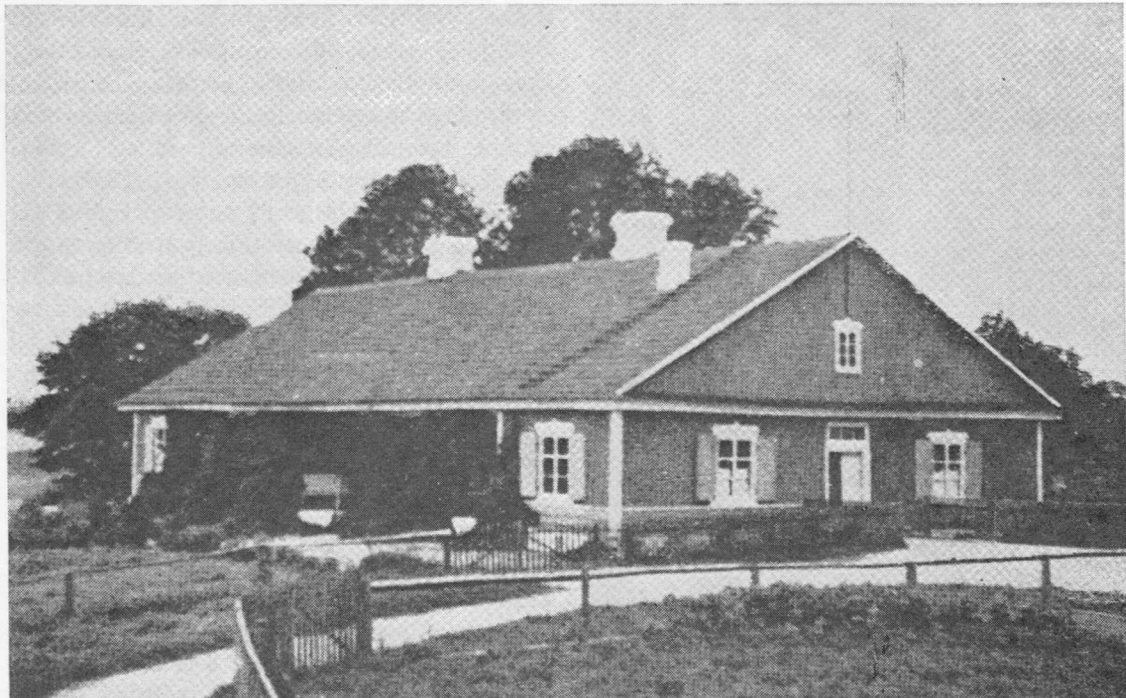
Pirmąją vasarą tėvai jėzuitai neužsiėmė jokia apaštalavimo darbu ir pasitenkino vieneriom ar dvejom mišiom saviesiems ir samdiniams. Bet kai T. J. Bružikas 1926 m. rudenį grįžo iš užsienio, jis pradėjo sakyti koplyčioje pamokslus. Sekančiais metais samdiniams ir kaimynams buvo įvestos 9 val. mišios. Kun. Paštukas, Panevėžiuko klebonas, buvo labai draugiškas ir paskelbė savo parapičiams, kad sekmadienio pareigą galima atlikti ir tėvų jėzuitų koplyčioje. Tačiau vietos žmonės laikėsi pradžioje tolokai ir šnairavo į tuos keistus vienuolius. Jiems buvo neįprasta, kad vienuoliai dėvėtų trumpais drabužiais, gulėtų Nevėžio pakrantėse ant keistų "lovų" — ilgų, drobinių kėdžių — ir nieko neveiktų. Tik vėliau, kai susipažino su jų darbu gimnazijoje, jie suprato, kad tokios atostogos yra būtinos.

Santykiai tarp kaimynų ir atostogaujančių jėzuitų pradėjo keistis, kai 1931 m. vasarą T. Jonas Paukštys grįžo iš užsienio ir pradėjo apaštalauti Bajėnuose. Išėjęs pasivaikščioti, jis pirmas sveikindavo kiekvieną sutiktą kaimyną, pasiteiraudavo apie jo darbą ir gyvenamą vietą ir kviesdavo užėiti į Bajėnus. Ypatingai daug dėmesio

jis kreipė į vaikus, nes per juos galėjo įgyti ir tėvų simpatijas. Padedamas klieriko Edvardo Petrelevičiaus, jis tą pačią vasarą įsteigė Josvainių ir Panevėžiuko parapijoje Maldos ir Vyrų Apaštalavimo skyrius. Tarp Kalėdų ir Naujų Metų kun. J. Adomaitis ir kl. E. Petrelevičius vedė Bajėnų vyrams kolekcijas, o Maldos Apaštalavimo narės suruošė Eucharistijos Karžygiams eglutę.

Aprašydamas pirmąją bendrą Komunią Panevėžiuje ir Vyrų Apaštalavimo skyriaus steigimą Josvainiuose, T. Paukštys sako, kad vienur ir kitur giedojo Bajėnų vyrų choras. Iš tiesų, tikro vyrų choro ten nebuvo. Buvo gal apie 10 vyrų, turinčių neblogo balsus ir mėgstančių giedoti ir dainuoti. Tačiau tas neva vyrų choras buvo didelė visų vyrų atrakcija. Pasibaigus sekmadienio pamaldoms Bajėnų koplyčioje, vyrai, susibūrę dažniausiai prie samdinių namo, dainuodavo valandų valandas ir prašydavo tėvus ar klierikus, kad juos pamokytų naujų giesmių ir dainų. Tas giedojimas ir dainavimas turėjo ir tautinį uždavinį. Anais laikais Bajėnų apylinkė buvo dar gerokai aplenkėjusi, ir įsirašymas į Maldos ar Vyrų Apaštalavimą bei dainavimas lietuviškų dainų reiškė aiškų posūkį į lietuviybę.

Padėdamas T. Paukščiui Bajėnuose ir Kaune, klierikas E. Petrelevičius susipažino su uoliu Aleksoto Vyrų Apaštalavimo pirmininku, karo invalidu Mykolu Volodka. Šis jam papasakojo apie Šaravų mišką, esantį Josvainių parapijoje, kur 1863 m. rusai nužudė 7 kunigus ir daugelį sukilėlių. 1933 m. vasarą jie nuvyko į Šaravus ir pakalbino žmones statyti kokią nors paminklą tam įvykiui atminti. Štai kaip M. Volodka pasakoja "Žvaigždėje" (1933 m. 110 pusl.) apie tą istorinį įvykį: "Tai atsitiko 1863 metais Šaravų miške (Josvainių valsč.). Sukilėliai miškų tankumynuose slapstėsi. Kas rytas jie susirinkdavo prie vieno ažuolo pasimelsti. Prie to ažuolo buvo pastatytas altorėlis. Viršuje buvo prie medžio prikaltas kryžius. O pačiame ažuole buvo iškaltas įdubimas, kuriame būdavo slepiamas Švenč. Sakramentas. Septyni kunigai čia

Bajėnų ūkis

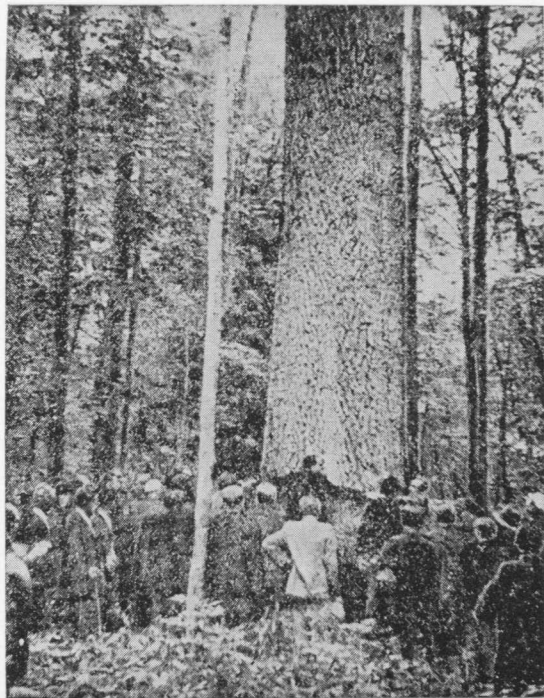
kas rytas laikydavo paeiliui šv. mišias. Mano tėvelis, kuris tik vienas išliko gyvas iš visų tų sukilėlių, štai ką man pasakojo:

“Vieną rytą visi kunigai laikė mišias, klausė išpažinčių ir dalino Švenčiausiąjį. Aš tarnavau per visas mišias iš eilės. Tuomet aš tebuvo vos 17 metų. Pasibaigus mišioms, kunigas užgiedojo suplikacijas. Vyrų buvo labai daug, bet niekas nebuvo pasirengęs kovai. Staiga sudundėjo šūviai, sučerškėjo kardų ir durtuvų smūgiai. Rusai su kazokais apsupo mus iš visų pusių ir žudė besimeldžiančius. Nei gintis, nei bėgti jau nebuvo galima. Kunigas, kuris klūpojo šalia manęs, greitai sukniubo nuo kazokų kardo. Aš, gavęs į šoną su durtuvu, buvau tik truputį sužeistas. Greitai pasiritau po krūmais, o iš ten pasprukau į Šaravus. Čia pasislėpiau kluone. Bet po kelių valandų pagautas, sužinojau, kad visi kunigai be pasigailėjimo buvo išžudyti. Daugelis vyrų buvo po tuo pačiu ažuolu pakarti. Tik vėliau jų visų kūnai buvo palaidoti Šaravų kapuose. Visi suimtieji buvome surakinti ir

nuvežti į Kėdainius. Ten aš tik iš tolo pamaciau savo tėvelį, kuris buvo vežamas į Sibirą. Aš patekau į rekrutus ir tik po Rusų-Turkų karo, kaip garbingai pasižymėjęs karys, grįžau į savo tėvynę Lietuvą”. Taip papasakojo mano tėvelis, miręs didžiojo karo metu. Šaravų Vyrų Apaštalavimo nariai, minėdami tas skaudžias 70 metų sukaftuves, savo kaimo kapuose, kur ilsisi septyni kunigai, šiais metais pasiryžo pastatyti koplytėlę.

O tasai ažuolas ir šiandien dar tebestovi, aukštai iškėlęs savo viršūnę virš visų kitų medžių. Tik tas įdubimas, kur buvo laikomas Švenč. Sakramentas, vėl užaugo. Bet žmonės dar ir dabar teberodo tą vietą, kur buvo prikaltas kryžius. Mat, ažuolo žievė apaugo aplinkui ir paslėpė jį savyje. Du kiti kryžiai buvo toje vietoje prikalti. Ir juos ažuolas priglaudė į savo širdį. Tik paskutiniojo kryžiaus dalelė vos tematyti dabar”.

1932 m. kl. E. Petrelevičius turėjo išvykti į Olandiją ir, praleidęs trumpas atosto-

Šaravų ažuolas

gas Bajėnuose, atsisveikino su Šaravų ir Bajėnų vyrais. Deja, išvažiuodamas nepasirūpino, kad kas nors tęstų jo gražiai pradėtą darbą, ir Šaravų koplyčios klausimas pakibo ore. Neturėdami nei aiškių direktyvų, nei vado, atostogų pabaigoje jie atvyko į Bajėnus ir, sutikę klieriką Br. Krištanavičių, išpasakojo jam savo rūpesčius. Šis jau buvo matęs garsųjį Šaravų ažuolą ir girdėjęs apie koplyčios statybos planus. Matydamas, kad vyrai turi daug geros valios, bet yra truputį pakrikę, jis patarė jiems sudaryti statybos komitetą ir pasidalinti pareigomis: kas negalės duoti medžiagos statybai, tas tegul prisideda pinigais arba darbu. Šis planas patiko visiems, ir Šaravų vyrai ryžosi jį vykdyti.

1933 m. pavasarį pradėta medinės koplyčios statyba. Joje turėjo tilpti apie 150 žmonių. Darbams įpusėjus, kažkas priminė Šaravų vyrams, kad tokiai statybai reikalingas apskrities viršininko leidimas. Palikę dalgius krūmuose, vieną birželio mėnesio vakarą du vyrai atėjo į Bajėnus galvas

nuleidę ir ieškojo kl. Br. Krištanavičiaus. Suradę jį netoli Šušvės upelio, papasakojo apie nenumatytą kliūtį.

Br. Krištanavičius labai gerai pažino Kėdainių apskrities viršininką Juozą Vaišnį, nes Kauno Jėzuitų gimnazijoje auklėjo vyresnįjį jo sūnų. Ne kartą pats apskrities viršininkas atvažiuodavo pas jį į Bajėnus pasisvečiuoti, pažaisti tenisą ir atsikvėpti. Todėl išklausęs vyrų kalbos, jis prižadėjo nuvažiuoti kitą dieną į Kėdainius ir parūpinti leidimą.

Apskrities viršininkas ne tik davė leidimą, bet ir prižadėjo dalyvauti koplyčios pašventinimo iškilmėse. Išgirdę apie tai, Šaravų vyrai pakėlė galvas aukštyn ir dar uoliau stvėrėsi darbo. Nuo jų neatsiliko aplinkinių kaimų seniūnai, įsakydami ūkininkams taisyti kelius. Br. Krištanavičius sukalėdojo Kaune ir Panevėžiuose bažnytinųjų rūbų, žvakidžių ir visa, kas reikalinga laikyti mišioms, ir porą savaitių prieš bažnyčios pašventinimą nuvežė į Šaravus. Jis ir kiti klierikai paskleidė gretimose parapijose žinią, kad netrukus Šaravuose bus švenčiami pirmi atlaidai. Tas terminas žmonėms buvo daug sakantis, ir šventinimo dieną į Šaravus susirinko apie 3.000 žmonių.

Bažnyčios pašventinimas buvo gana įspūdingas. Apie 10 valandą iš Josvainių atvažiavo kun. klebonas Pranas Vasiliauskas, kurį toli už kaimo sutiko raiti Šaravų vyrai. Su juo atvyko kun. Stasys Būdavas ir kun. Vincas Dainys. Iš Bajėnų atvažiavo T. S. Gruodis, kl. Br. Krištanavičius ir du vežimai vyrų. Prieš koplyčios pašventinimą Mykolas Volodka pasakė jautrią kalbą, atpasakojo Šaravų skerdynių istoriją ir įvertino Maldos ir Vyrų Apaštalavimo darbą. Iš tiesų, M.A. narės priaudė bažnyčiai tokių gražių kilimų, kad jie tiko daugiau kokiame liaudies muziejui, o ne paprastai kaimo koplyčiai. V.A. nariai, nepaisant sunkių laikų, koplyčios statybai išleido daugiau kaip 1.000 litų, neįskaitant savanorių darbo.

Kun. Pr. Vasiliauskas atlaikė mišias, o kl. B. Krištanavičiui teko sakyti pamokslą. Apskrities viršininkas labai atsiprašė nega-

lėsiąs šventėje dalyvauti, nes buvo užimtas skubiu reikalu. Šventės proga Šaravų jaunimas suruošė gegužinę, o koplyčios statybos komitetas vaišes svečiams. Kadangi B. Krištanavičius turėjo kitų įsipareigojimų ir negalėjo būti iki šventės galo, Šaravų vyrai jį pakvietė už savaitės pasitarti, ką toliau daryti. Jie norėjo kurti parapiją, bet nežinojo, nuo ko pradėti.

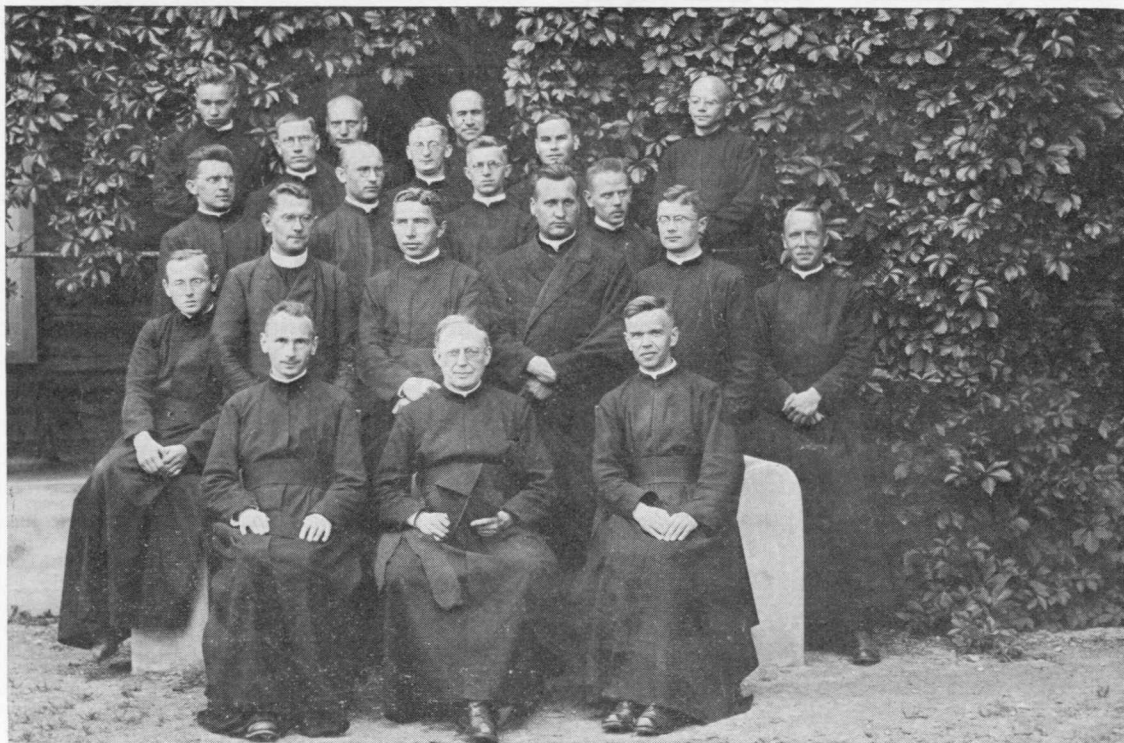
Nuvykęs sutartą dieną į Šaravus, B. Krištanavičius rado visus kaimo ūkininkus, susirinkusius į šermenis. Mat, tą dieną prigėrė viena 3 metų mergaitė, ir visi laukė atvykstant "kunigėlio", kad ją palaidotų.

Klierikui, atliekančiam kunigo pareigas, yra numatytos tam tikros baudmos, kurių B. Krištanavičius nenorėjo užsitraukti, todėl, išleidęs visus veiksmus, rezervuotus kunigui, jis atskaitė įprastas maldas ir pasakė pamokslą. Tokios buvo pirmosios naujose Šaravų kapinėse laidotuvės.

Po laidotuvių buvo pasitarimas. Nutarta siekti parapijos teisių palaipsniui. Visų pir-

ma Šaravų Maldos ir Vyrų Apaštalavimo nariai turėjo prašyti kleboną, kad kasmet būtų laikomos trejos Mišios. Paskui, 1935 m., komitetas turėjo prašyti mišių kas mėnesį. Jei klebonas su tuo nesutiktų, tuokart reikėtų kreiptis į vyskupą. Iš tiesų, taip ir buvo padaryta. 1936 m. pas kl. B. Krištanavičių atvyko kun. Domininkas Vabalas ir sakė, kad jis yra paskirtas pirmuoju Šaravų klebonu. Tur būt, tai yra vienintelis atsitikimas, kad Maldos ir Vyrų Apaštalavimo narių iniciatyva buvo įkurta nauja parapija.

Be to, Maldos ir Vyrų Apaštalavimo iniciatyva Bajėnų apylinkėse buvo pastatyti du nauji pakelės kryžiai. Prieš atlaidus moterys papuošdavo gėlėmis bažnyčias ir visus pakelės kryžius. Kiekvieną sekmadienį 3 val. po pietų Bajėnų dvare susirinkdavo Eucharistijos Karžygiai ir žaisdavo iki vakaro. Atostogų pabaigoje jie turėdavo savo šventę su bendra Komunija ir sporto varžybomis. Laimėtojams būdavo duodamos

Rekolekcijos Bajėnuose. Vidury — rekolekcijų vedėjas T. Richard, jo dešinėje — T. Fulstas, kairėje — T. Paukštys

Vysk. T. Matulionis Bajėnuose

dovanos. Kl. M. Skripkiūnas vieną gabia, bet neturtingą Eucharistijos karžygę paruošė egzaminams į trečią klasę. Išlaikiusi egzaminus, ji įstojo į Antalieptės žemės ūkio mokyklą. Mergaitė buvo tokia neturtinga, kad tėvai jėzuitai jai davė pinigų naujai suknelei ir kelionei į Antalieptę.

Pašventinės Šaravų koplyčią, Josvainių klebonas pradėjo tėvams jėzuitams atšalti. Bet kiti klebonai — Labūnavos, Vandžiogalos, Baptų ir Panevėžiuko — mielai juos kviesdavo pas save, ypač atlaidų proga. Kadangi kunigų būdavo nedaug, talkininkauti per atlaidus važiuodavo vienas tėvas ir pora klierikų. Tėvas klausydavo išpažinčių, o klierikai sakydavo pamokslą.

Ypatingai didelis jėzuitų draugas buvo Panevėžiuko klebonas kun. Paštukas. Varginamas dusulio, jis negalėdavo sakyti pamokslų ir dažnai kviesdavo tėvus jėzuitus jam padėti. Daugiausia jam patarnaudavo klierikas B. Krištanavičius, kurį jis vadindavo savo "vikaru". Tokiai mažai parapijai klieriko vikaro pilnai pakako. Silpnai valdydamas lenkų kalbą, "vikaras" skai-

tydavo evangeliją ir sakydavo pamokslus tik lietuviškai, ir niekas prieš tai neprotestuodavo. Pastebėjęs, kad tos pačios moterys vieną sekmadienį gieda rožančių lietuviškai, o kitą lenkiškai, jis pakalbino kleboną, kad būtų giedama tik lietuviškai. Klebonas buvo nedrąsus ir paliko tą reikalą "vikaro" diskrecijai. Šis, pasikalbėjęs su kiekviena moteria atskirai, lengvai jas įtikino giedoti tik lietuviškai. Ir prieš tą "vikaro" elgesį niekas neprotestavo, nes apylinkės dvarponiai bažnyčią lankydavo tik retai ir atvažiuodavo tik į sumą.

Galima sakyti, kad visi jėzuitų klierikai išmėgino savo iškaltą Panevėžiuko bažnyčioje. Be to, J. Beleckas sakė pamokslus Josvainiuose, J. Borevičius Vandžiogaloje (lietuviškai ir lenkiškai), E. Petrelevičius Baptauose, B. Krištanavičius Labūnavoje ir J. Kubilius Josvainiuose ir Šaravuose.

T. A. Fengeris kartą pastebėjo, kad Bajėnų dvaras suvedavo galą su galu ir medžiaginės naudos neduodavo. Toji jo pastaba greičiausiai bus teisinga. Nors Bajėnai aprūpindavo Kauno Jėzuitų namus beveik

Keli patarimai fotografams

Algirdas Grigaitis

Niekuomet nedrįsčiau fotografui-mėninkui sakyti, ką jis turi fotografuoti, kaip jis turi fotografuoti ar kaip jis turi apipa-vidalinti savo nuotraukas. Tai darydamas, aš prievartaučiau jo kūrybinę šventovę. Todėl ir šios kelios gairės nesakys fotografui, ką ir kaip fotografuoti, o tik jam, ypatingai pradedančiam, padės fotografiškai išsemti kūrybines galimybes.

1. Niekuomet nesakyk, kad čia dabar blogas oras, rūkas, lyja, kad jau saulė nusileido, tamsu, todėl negalima fotografuoti. Taip pat niekuomet nesakyk, kad ši vieta neturi fotografinių galimybių. Tie, kurie taip sako, tik parodo, kad jų fotografiniai horizontai yra lygūs kurmio pasauliui. Tik prisiminkime, kad daug fotografinių šedev-

rų kaip tik buvo nutraukti rūke, lietuje, minimaliai apšviestose gatvėse, miestų šiukšlynuose ar apleistuose senuose namuose. Kiekvienas paros metas, kiekvienas oro prajovas ir kiekvienas daiktas bei kiekviena vieta turi sau būdingą nuotaiką, turi savo tipišką pasaulį. Fotografo paskirtis yra matyti visą aplinką ir joje surasti jai būdingus niuansus. Jei nieko nerandi fotografuoti tuo metu, kai esi, ir toje vietoje, kur esi, nepretenduok į fotografus.

2. Pamatęs vaizdą (vaizdinį momentą), kuris pagavo tavo akį, nesakyk, kad tokių vaizdų, tokių objektų dar bus daugiau. Yra neįmanoma, kad vaizdas pasikartotų. Tiesa, gali būti, kad sekanti to objekto variacija gali būti fotografiškai tobulesnė, tačiau tai būtų reta išimtis, o ne kasdieninis įvykis. Aš pats, turiu prisipažinti, esu nesugrąžinamai praleidęs momentų, kuriuos nutraukęs, esu tikras, būčiau turėjęs puikių nuotraukų.

3. Neįvykdysi pirmojo ir antrojo punkto, jei prie savęs neturėsi tinkamos aparatūros. Todėl kur beeidamas ar važiuodamas, niekuomet nesakyk, kad tikriausiai nebus ko fotografuoti, tad verčiau aparatą paliksiu namie. Visuomet su savim turėk bent vieną aparatą. Yra patartina visą laiką parankiui turėti bent minimumą aparatūros, negu retkarčiais išvažiuoti su daugybe objektyvų, su serijomis filtrų bei prailginimų ir su visokiais kitokiais prašmatnybėmis.

visais maisto produktais, bet naujų pastatų statyba ir samdinių algos taip pat reikaldavo nemaža išlaidų. Neturėdami savo ūkvedžio, tėvai jėzuitai turėjo pasitikėti samdiniais ir negalėdavo patikrinti, kaip jie šeiminingauja. Tik nuo 1939 m., kai T. J. Smilgevičius perėmė Bajėnų administraciją, pajamos ir išlaidos pasidarė aiškesnės.

Su apylinkės dvarponiais tėvai jėzuitai nedraugavo. Šiltesnius santykius palaikė tik su buvusiu susisiekimo ministru D. Tomaševičium ir su kompozitorium Jurgiu Karnavičium bei jo broliu Dimitrijum. Bet ryšiai su apylinkės ūkininkais ir samdiniais buvo labai draugiški ir malonūs. Tėvų jė-

zuitų pastangomis aplenkėjusi Bajėnų apylinkė pasidarė lietuviškesnė, religingesnė ir doresnė. Nors tas apaštalavimo darbas nebuvo sistemingas, bet gana sėkmingas. Į tą apaštalavimo darbą labai gražiai įsijungė Panevėžiuko mokytoja Stefanija Aude-nytė, visi Vyrų Apaštalavimo pirmininkai, Maldos Apaštalavimo pirmininkės ir Eucharistijos Karžygiai. Ilgainiui Bajėnai tapo nejučiomis savotišku anos apylinkės religinio atgimimo centru ir gera apaštalavimo mokykla jauniems jėzuitų klierikams.

1. Plačiau apie tai sekančiame skyriuje.
2. Kipp, Litauen, 34 p.

4. Visuomet turėk pakankamai filmų ir niekuomet jų nešykštėk. Jei manai, kad užteks vieno filmo, pasiimk bent tris. Aš, naudodamas šią formulę, tik retkarčiais pritrūkstau filmų. O fotografui pritrūkti filmų, šalia visų kitų blogybių, yra tiesiog baisu. Jis tada turėtų jaustis lyg medžiotojas, Afrikoje šaudęs stirnas ir staiga susilaukęs savo išsvajoto momento — jį puola raganosis, tačiau šautuvą tuščias...

Antra vertus, fotografas, taupydamas filmus, yra panašus į tapytoją, kuris netapo, nes gailisi dažų. Atsimink, kad sekantis aparato paspaudimas gali būti tavo fotografinis šedevras.

O kada sustoti "gadinus" filmą, yra nusakoma penktame skyrelyje.

5. Išsemk temą ar fotografuojamą objektą iki padugnių, taip, kaip citriną išspaudi į arbatą iki jos paskutinio lašo. Nepalik neišnaudotos nė vienos fotografinės galimybės ar priėjimo prie pasirinkto objekto.

Prisiminkime, kad ir didieji tapytojai bei skulptoriai, prieš pradėdami didesnę kūrinių, paprastai pripaišo aibes škiečių, vaizduojančių tiek bendrą kūrinių kompozicinį išdėstymą, tiek jo detales. Paskui iš jų išsirenka geriausius momentus savo galutinei kompozicijai. O tie, kurie mums, fotogra-

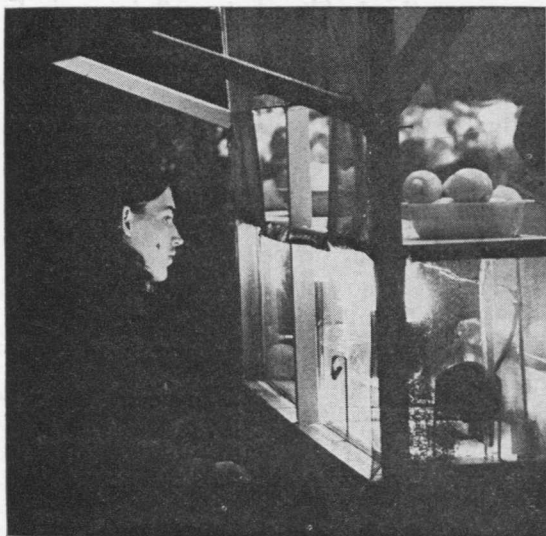

A. Grigaičio nuotr.

fams, meta kaltinimą, kad mes prisaukdome galybes to paties daikto nuotraukų ir paskui išsirenkam tik vieną, parodo, kad jie absoliučiai nenusimano, jog tai yra visų menininkų labai dažnai naudojama priemonė.

Niekuomet nesakyk, kad tą žmogų ar tą vietą jau fotografavau, ir todėl nėra tikslo visa tai vėl kartoti. Ta pati vieta kitu dienos ar metų laiku arba prie skirtingų meteorologinių sąlygų atrodys visai kitaip. Antra vertus, bandymas išgauti iš tos pačios vietos ką nors skirtingai naujo prisidės prie savęs, kaip fotografo, tobulinimo.

Žmogus ar, geriau pasakius, jo vaizdinė nuotaika kinta ne savaitėmis, ne dienomis, ne valandomis, o sekundėmis. Tuo labiau, jei tą patį žmogų įrengi į kitus rūbus, įdedi į kitą aplinką, — išgauni kitą nuotaiką: iš kipšo gali padaryti angelą. O ypač žmonės kinta pobūviuose. Sugrįžk po valandėlės prie tų pačių besilinksminančių žmonių ir pamatysi, koks pasikeitimas.

A. Grigaičio nuotr.

A. Grigaičio nuotr.

Sios kelios mintys nepadarys fotografą iš nefotografo. Bet, kaip minėjau pradžioje, mes, fotografai, nepateisinamai praleidžiame nufotografavę daug fotogeniškų momentų, kurie praturtintų mūsų puoselėjamą fotografijos meną. Fotografas nėra tapytojas-menininkas, kuris semia tematiką iš matytų vaizdų. Fotografui matytas vaizdas yra šaukštai po pietų. Fotografas kuria, naudodamasis esama aplinka, esamu momentu, ir todėl jis turi būti visiškai pasiruošęs nuotraukai bet kur ir bet kada.

Lankant karusele

Algirdas Grigaitis

Mes einame patys ir vedamės vaikus į karuseles pasilinksinti, padžiūgauti, pavaižinėti, žodžiu — linksmai, nerūpestingai praleisti laiką. Mes einame nuo vienos karuselės prie kitos: nuo arkliukų prie raketų,

nuo raketų prie didžiojo rato ir t.t. Sustojame prie įvairių lošimų išbandyti savo laimę. Mes linksminamės, ir visa aplink mus nerūpestingai sukasi. Bet mes nematome tų žmonių, kurie savo būdelėse pardavinėja karuselių bilietus, paleidžia suktis karuseles, tvarko žaidimus. Mes visai nepagalvojame, kad jie čia yra ne pasilinksinti, ne pajuokauti, ne nerūpestingai praleisti laiką. Jie čia yra užsidirbti sau duoną. Jie iš to pragyvena. Tačiau jie žmonės, kaip ir mes. Jie taip pat mielai su mumis linksmintųsi, bet šiandien yra jų darbo diena.

Kai kitą kartą nueisi į karuseles, pažvelk į tuos žmones, užkalbink juos, ir tarp jų sutiksi įdomių individų. Vieni gal bus užsidarę, bet kiti mielai su tavim užmegs pokalbį, pasidalins išpūdžiais, pasipasakos savo vargus.

Nueik į karuseles ir lyjant, kai jos apdengtos, merdi rūke, ir pajusi kitą priešingybę. Tau ji bus niūri ir šalta. Tu tuoju grįši į savo jaukius namus, bet karuselių žmonėms čia yra namai, čia jie gyvena savo namuose ant ratų.

A. Grigaičio nuotr.

Motina – ateities kūrėja

(Šiandieninės moters rolė šeimoje)

Gabija Juozapavičiūtė

Niekuomet nebuvo įstrigę mintin, kad tiek daug su ateities kūrimu yra surišta moters rolė, kaip dabar, kai iškilo įvairūs sąjūdžiai, reikalaujant moterims išsilaisvinimo iš tradicinės moters rolės. Šiomis dienomis, taip greitai viskam judant ir šokant pirmyn, dėmesys kreipiamas vis daugiau ir daugiau į tai, kas apčiuopiama, ir į dabartį. Pabrėžiama visa tai, kas konkrečiu, kas matoma, ir tikrai kas matoma įvertinama ir skaitoma verta darbo bei pastangų. Numatomieji dalykai, ateities pasekmės — nebesvarbu. Šitokia filosofija vyrauja šandieną.

Tokia galvosena atsispindi ir įvertinant moters rolę šeimoje. Įvertinimo bazė yra materialinė, kitaip sakant, ekonominė. Šiais laikais vyrauja ekonominė vertybė — viskas vertinama piniginiu našumu ir kaina. Iš tokios filosofijos kilo neseniai laikraščiuose skelbiamas motinos-žmonos įvertinimas ir pavadinimas "household engineer". Kadangi moteris, palikusi namie, savo darbu nesuteikia šeimai didesnio ekonominio įnašo, ji nevertinama kaip duodanti įnašą, bet kaip kainuojanti. Toliau šią padėtį aiškinant, tie, kurie susirūpinę moters auklėjimo role šeimoje, bando tai įvertinti tikrai ekonominiuose rėmuose. Sakoma, kad tokia moteris šeimai daug sutaupo pinigų. Žiūrėkite, kiek šita pavadinta "household engineer" šeimai sutaupo išlaidų: ji pati verda, skalbia, valo, šoferiauja ir t.t. Nors

ji savo uždarbio iš įstaigos ar fabriko ne-parneša, bet bent tokia iš jos nauda, kad vyro uždirbtą įnašą sutaupo, pati atlikdama tuos darbus, kurie brangiai kainuotų, jeigu reiktų samdyti kitus jiems atlikti. Tai rodo didelį dėmesį moters ekonominei vertei ir tikrai ekonominei vertei. Visa tai kelia rūpestį tikrosios moters rolės supratimu. Nejaugi taip lengvai ir paprastai galima viską surūšiuoti į dalykus, kurie neša ekonominį pelną ir tuos kurie neduoda pelno? Nejaugi daugiau nebelieka neįkainojamų dalykų, kaip, pavyzdžiui, meilė, draugystė, kito žmogaus supratimas ir atjautimas? Ar viskas turi savo kainą? Šie ekonomiškai neįvertinami dalykai yra dažnai užmirštami arba pastatomi antrą vietą, kai vertinama moteris ir jos rolė visuomenėje.

Vasaros metu man teko dažnai dirbti, darant tyrinėjimus ("research"), įvairiose patalpose institucijose. Teko dirbti suaugusiųjų institucijose "penitentiaries" ir taip pat susidurti su vaikais patalpose — "training schools". Teko peržiūrėti įvairias jų bylas ir su suaugusiais bei vaikais nusikaltėliais pasikalbėti. Mintin įstrigo pakartotinas faktas, kad tie suaugusieji, kurie savo nusikaltimų "karjerą" seniai pradėję ir dažnai kartoję, prieina prie sunkesnių prasižengimų. Tie, kurie patenka į didžiausios bausmės institucijas, kuriose atlieka užduotas 15-20 metų ilgumo bausmes, yra pradėję savo nusikaltimų "karjerą", būdami labai jauni — dar vaikai, žemiau 16 metų amžiaus. Ieškodami priežasčių šitokiam patologiniam elgesiui, randame suaugusiųjų ir vaikų tarpe pakartotiną priežastį — kur nors kokį nors sukrėtimą šeimoje. Arba tėvai išsiskyrę, arba trūksta motinos, arba tėvas ar motina alkoholikai ir t.t. Vadinasi, vaikas neranda šeimos gyvenimo. Neturi ramsčio ir vietos kur save suformuoti, nėra žmogaus, kuris juo rūpintųsi, atsakintų jam į rūpimus klausimus, nurodytų jam gyvenimo kryptį. Tai būna, kai patys tėvai savo gyvenimo nepajėgia sutvarkyti arba yra įsitikinę, kad jų pagrindinis uždavinys yra vaiką pamaitinti ir apmokyti, o jis pats išaugs, išsiauklės. Toks

vaikas ieško kur nors kitur pripažinimo, atjautimo, draugystės. Iš tokių studijų, kurios yra surištas su žmonėmis ir jų gyvenimu, paaiškėja nepakeičiama šeimos svarba. Taigi, nagrinėjant šiandieninių moterų teisių gynėjų sąjūdžių pagrindines filosofijas, svarbu atskleisti, kokios vertybės už jų slepiasi ir ko jais siekiama.

Siekimas lygiateisiškumo su vyrais reiškia pavojų, kad bus nustelbtas pagrindinis visuomenės vienetas — šeima. Tame sąjūdyje išsiskyrė viena linkmė, kuri motiną nužemino. Tie, kurie vadovaujasi ta filosofija, nebegali įžvelgti paprastoje kasdienybėje motinos pasiaukojimo. Mūsų visų silpnybė yra ta, kad matome motinos kasdienybę, bet neįžvelgiame joje to, kas glūdi už jos. Motinos pasiaukojimas su ta kasdienybe taip susipina, kad sunku beatskirti. Motina, atliekanti savo kilnią rolę, neša ant savo pečių tą kasdieninę našta, daro ją pakeičiamą savo šeimai, nuskaidrina ją savo šiluma bei kito atjautimu ir taip turi didžiausią galimybę kurti ateities gyvenimą. Šeimos išlaikymo bei auklėjimo darbas yra sunkus ir atsakingas, reikalaujantis iš moters nuolatinio pastangų bei savęs išsižadėjimo. Savęs išsižadėjimas, meilė vyrui ir vaikams, nuolatinis rūpestis yra neįkainojamos vertybės, kurios, nebūdamos konkrečiai tuojau pamatomos, yra pamiršamos ir visuomenės nuvertinamos.

Ekonominių vertybių vedama, visuomenė auklėjimo svarbumą nustumia į antrą eilę, o materialines vertybes iškelia į pirmą vietą. Taigi, ekonominės politikos apraiškų veikianti bei traukiama, dažnu atveju moteris pasirenka pirmuoju savo gyvenimo tikslu materialinių gėrybių dauginimą. Ši tokių materialistinio gyvenimo pažiūrų pasekmė yra ta, kad moteris tampa lyg padalinta tarp pareigos darbui ir pareigos šeimai. Moterų teisių sąjūdžiai daugeliu atvejų nė nemato to padalinimo. Jų vienapusiškas galvojimas nemato dvigubos problemos tarp pareigos šeimai ir darbui. Pareiga šeimai sutvarkoma paprastai: vaikai atiduodami profesionalams auklėti, kad moteris nuo auklėjimo būtų išlaisvinta. Aukštes-

niąją vertybę čia aiškiai pastatomas materialinis gyvenimas, o vaiko charakterio formavimas, kuris nuspręstas jo ateitį ir jo vietą bei darbą visuomenėje, yra visiškai nepaisomas. Moters, motinos ir auklėtojos, rolė yra visiškai nuvertinama — juk vaiką gali kas nors kitas užauginti, bet uždirbti sau pinigą gali tik pats žmogus. Moterų teisių sąjūdžiuose neįaučiama atsakomybės ateities kartoms ir kūrimui ateities visuomenės, bet tiktai sau pačiai dabartyje.

Moteris turi jausti tiesioginę pareigą ir atsakomybę, kuriant vaiko ateitį. Nuo jos apsisprendimo priklausys, kas ir kaip tą vaiką auklės. Lietuviškas auklėjimas suteikia dar daugiau atsakomybės, nes lietuviškumas įdiegiamas pirmoje eilėje tiktai lietuviškoje šeimoje. Taipgi su dabartiniais pasikeitimais religiniame vaiko ugdyme nepastoviose mokyklų sistemose dar didesnė atsakomybė, formuojant jo religiją, priklauso nuo šeimos. Lietuvių katalikų šeimai svarbu visos šeimos nariai, o ypač motina, nes nuo jos sugebėjimo priklauso ne tik tautinių bei religinių pagrindų perteikimas, bet ir tai, ar vaikas juos priims. Vaikui neįmanoma lietuviškumą arba krikščioniškumą įkalti. Tai dalykai, kurie turi būti įkvepiami, širdimi pažadinami, protu perteikiami, pavyzdžiais patvirtinami.

Šių dienų gyvenimas iš moters reikalauja labai daug: būti gera motina, atsidavusia žmona, apsikrūta namų šeimininke, organizacijų rėmėja ar talkininke, jau nekalbant apie darbą už namų. Mokėjimas visa tai darniai jungti ir su šypsena tarnauti šeimai bei visuomenei sudaro moters pašaukimą. Moters paskirtis yra gyveniman įnešti šilimos, džiaugsmo, paguodos. Motinai, ypač vaikui augant, reikia visiško atsidavimo, kad pajęgtų įsijausti, suprasti ir perduoti vaikui visa, kas jo sveikam ir brandžiam augimui reikalinga. Kilus jam neaiškumams, ji turėtų jį paguosti, padrąsinti, vis nenustojant vilties, tvirtai tikint jo jaunuolišku gajumu atsitiesti ir nauja patirti pasimokyti iš klaidų. Šiandieniniame gyvenime galimybių gausumas ir įvairumas apsunkina jaunam žmogui daryti

sprendimus ir pasirinkimus. Taigi, ypatin-
gai dabar, kai visko, atrodo, yra per daug
siūloma, kai vyksmas yra agresyvus ir
įtaigojantis, motinos kantrybė turėtų ypa-
tingai stipriai reikštis, nes jos veikimas at-
leidžia įtampą, švelnina per didelį veržlu-
mą ir padeda surasti natūralią išeitį.

Šiais laikais kiekvienai šeimai išsilaiky-
ti nėra lengva, bet ypač yra sunku išlikti
lietuviškai šeimai. Valdžios tvarkomi vadi-
namieji "day-care" centrai vargu ar išmo-
kys religinio gyvenimo pagrindų ir padės
išlaikyti tautines ypatybes mūsų vaikuose.
Mes, lietuviai, turime ypatingas problemas
vaikų auklėjimo atžvilgiu, todėl mums yra
ypač svarbi lietuviška šeima ir moters rolė
vaiko ugdymo darbe.

Ar gali vaikas tingėti?

Jonas Laužikas

Gal būt, ne vienam atrodys keistas toks
klauskimas: juk gyvenime taip pat dažnai
matome vaikus, kaip ir suaugusius, tingin-
čius šį tą atlikti, vengiančius vienokio ar
kitokio darbo. Betgi raskime mažų vaikų,
kurie tinginiautų! Mažų vaikų veikumas,
judrumas yra būdingiausias jų elgesio
bruožas. Mažas vaikas čia pats vienas žai-
džia, čia padeda ką nors kitiems, čia ką
nors stebi, tyrinėja, bet niekada nebūna be
užsiėmimo. Tačiau ne visada daro tai, kas
įsakoma. Kartais jis palieka net ir savo
žaislus nesutvarkęs, kokį nors darbą pra-
dėjęs, gali palikti nepabaigęs, bet papra-
šytas mielai padeda, stengiasi atlikti ir to-
kius darbus, kurie pareikalauja daug ener-
gijos arba būna jam net per sunkūs.

Sveikam vaikui yra svetimas neveiklu-
mas, tingėjimas. O vis dėlto atrodo, kad ir
maži vaikai kartais tingi, nori nusirengti
ar apsirengti, nusiprausti ir pan. Bet argi
tai galima vadinti tingėjimu?

Tuo tarpu mokyklinio amžiaus vaikai
kartais iš tikrųjų tingi mokytis ar atlikti ko-
kias užduotis. Juo labiau tam tikras tingu-
mas pastebimas paauglystės metais.

Iš esmės sveikam vaikui veikumas yra
prigimties potraukis, o tingėjimas gali sie-
tis su vystymosi bei sveikatos sutrikimais
arba auklėjimo klaidomis.

Tinginytė gali būti bendro pobūdžio
arba dalinė. Bendro pobūdžio tinginytė
pasireiškia neveiklumu, pasyvumu visose
srityse.

Tai pirmiausia priklauso nuo vaiko su-
trikusios sveikatos, pvz. sergant anemija,
persirgus organizmą išsekinančia liga, po
nervinių sutrikimų, dėl sulėtinto psichinio
vystymosi ir t.t. Mokinių nepažangumas
žymia dalimi priklauso nuo nusilpusios
sveikatos. Asteniškam ar nusilpusios ner-
vų sistemos vaikui trūksta energijos, ir dėl
to jis dažniau būna neveiklus, išsiblaškęs:
jei ką nors pradeda, tai greičiau pavargsta
ir meta darbą. Dažnai neveiklūs ir tie vai-
kai, kurie dėl nepakankamo girdėjimo, re-
gėjimo ar kitų trūkumų silpniau tegali da-
lyvauti mokymo procese. Jiems tenka la-
biau įsitempti, o dėl to jie greičiau pa-
vargsta. Tolydi įtampa sukelia nemigą,
dažnesnius galvos skausmus ir tuo būdu
silpnina darbingumą. Panaši padėtis gali
būti ir po ilgiau trukusios ligos. Sergant ne
tik nusilpsta vaiko sveikata, bet taip pat
susilpnėja darbo įgūdžiai, vaikas nebepa-
jėgia dirbti arba mokytis pagal bendrąją
sistemą: jam reikia eikvoti daugiau jėgų, o
turi jis jų mažiau. Ir jeigu tokiu atveju ne-
atsižvelgiama į vaiko būklę, vaikas tampa
vis pasyvesnis, atseit, ima tinginianti.

Panašaus pobūdžio tinginytė gali kilti
ir tada, kai vaikas silpniau psichiškai išsi-
vystęs, o mes apkrauname jį jėgas viršijan-
čiomis užduotimis. Tada jis turi eikvoti dau-
giau jėgų, negu turi, o tai jį nuvargina ir
sukelia tam tikrą pasipriešinimą, kuris ir
atrodo tinginytė. Čia susiduriama su sulė-
tinto vystymosi, silpnėsių gabumų, peda-
gogiškai apleistais vaikais.

Mokykliniais metais tinginytė gali kilti
ir tokiems vaikams, kurie laiku neišmoksta
mokytis, o vėliau skiriamosios užduotys pa-
sidaro sunkiai įveikiamos. Dažnai gabes-
niems vaikams būna per lengvos mokykli-
nės užduotys, todėl jie neišmoksta mokytis,

neįgyja mokymosi įgūdžių. O kai susiduria su sunkesnėmis užduotimis, tai nesugeba sutelkti jėgų joms įveikti. Laiku neišmokę mokytis, pradeda eiti išsisukinėjimo keliu, atseit, tinginiauti. Panaši padėtis ištinka ir tuos vaikus, kuriuos vyresni gelbsti daugiau, negu jiems reikia, neugdo vaiko savarankiškumo ir sugebėjimo įveikti sunkumus. Pastaraisiais atvejais tinginystė kyla dėl auklėjimo klaidų, kurių, deja, dar nemažai pasitaiko.

Neretas tinginystės reiškinys paauglystės metais, kai dėl spartėjančio fizinio vystymosi, dėl organizmo persitvarkymo sumažėja energijos ištekliai. Tada greičiau nuvargstama ir pradedama vengti didesnio susikaupimo bei ištvermės reikalaujančių darbų. Ir jeigu į tas amžiaus ypatybes neatsižvelgiama, tai ir kyla bendro pobūdžio pasyvumas bei tinginavimas.

Dažniau susiduriame su daline tinginyste. Vaikas gali būti darbingas bei aktyvus kai kuriose srityse, o kitose — pasyvus arba tiesiog tingus. Kai kurios priežastys būna tos pačios, kaip ir bendro pobūdžio tinginystėje: dėl sveikatos arba dėl tam tikrų sugebėjimų stokos vienu veiksmu gali vengti, o kitus tinkamai atlikti. Bet čia susiduriame ir su daugeliu kitų priežasčių, išplaukiančių iš vaiko individualybės ir iš auklėjimo faktorių.

Kiekvienas žmogus vienus dalykus labiau mėgsta, kitus mažiau, o trečius tiesiog atstumia. Taip ir mokinys — vienus dalykus arba mokytojus gali mėgti, o kitų ne; mėgstamas užduotis atliks noromis ir sėmingai, o kitas — pagal aplinkybes: arba prisivers atlikti sąžiningai, arba tik atmetinai, arba visai neatliks. Čia ryškiausiai ir atsispindės išauklėjimas bei išsiauklėjimas, asmens moralinės savybės, požiūriai ir veiklos įgūdžiai.

Greta veiklos pomėgio bei dalyko patrauklumo iškyla ir formuojasi kiti skatuliai: įprotis atlikti veiksmą iki pabaigos, būtinumo bei pareigos supratimas, visuomeninis kryptingumas, kolektyvinė veikla, teigiama arba neigiama rezultatų perspektyva ir t.t. Juo tie skatuliai stipresni, tuo

didesnis bendrasis darbingumas. Trūkstant atitinkamų skatulių, darbingumas silpnėja ir kyla nenoras, dažnai jau susijęs su tingumu, atlikti nepatrauklų veiksmą.

Mokykliniais ir ypač paauglystės bei jaunystės metais veiklumą dažnai lemia tikslas, motyvai, reikšmingumas ir pan. Čia iškyla klausimas: o kam to reikia, kas iš to bus, kokia prasmė bei nauda? Be abejo, atsakymas į tokius klausimus daug priklauso nuo asmens intelektualinio, moralinio, socialinio bei bendrojo kultūrinio išsivystymo. Neretai moksleiviai bei jaunuoliai nemato tikslo arba reikšmės ir neigiamai žiūri į kurią nors veiklos sritį. Pavyzdžiui, kai kurie moksleiviai nemato prasmės mokytis užsienio kalbos, istorijos ar kurio kito dalyko, nes kam to reikia. Kiti, ypač paauglystės metais, iš viso neigia mokymosi reikšmę, vadovaudamiesi įvairiais požiūriais: materialiniais (mokslas neteikia didesnio uždarbio), psichologiniais (mokslas per daug reikalaujantis energijos ir aptemdęs jaunystę), moraliniais (mokslas neiškelia asmenybės į aukštesnę pakopą)... Šitokiais atvejais priešišškai nusistatoma mokslo atžvilgiu ir dėl to tingima reikiamai padirbėti. Tuo tarpu kitose srityse paauglys gali būti visiškai veiklus.

Asmens darbingumą daug lemia požiūris į save: pasitikėjimas savimi, savo jėgomis, veržlumas į tikslą, ištvermingumas darbe, atkaklumas ir kitos charakterio savybės. Neretai silpnesnės sveikatos arba menkesnių gabumų vaikams, ir ypač paaugliams, pritrūksta pasitikėjimo savo jėgomis, skiriamos užduoties teisingo įvertinimo, objektyvaus kritiškumo kitų vertinimui. Šitokiais atvejais neretai susiduriama su mažavertingumo kompleksu, kaip yra pažymėjęs išymus austrų neuropatologas — psichologas Alfredas Adleris. Asmenys, slepiami tokio komplekso, nuogąstauja bet kokio mažiau pažįstamo darbo, bijosi nepajėgsią gerai atlikti, tai esą per sunku, per menkai tam esą pasiruošę ir t.t. Tuo pačiu tokiems asmenims atrodo, jog kiti iš jų per daug reikalauja, neteisingai vertina jų atliktą darbą, per daug jie pavargsta ir pan.

Iš viso to matyti, kad vadinamoji tinginystė yra itin sudėtingas psichinis kompleksas, o ne kokia nors vienaalytė charakterio savybė, sąmoningas nusistatymas, įprotis ar kokia nors yda. Ji išsivysto įvairių faktorių veikiamo, daugiau ar mažiau priklauso nuo auklėjimo klaidų įvairiais amžiaus laikotarpiais.

Be abejo, svarbus auklėjimo uždavinys — apsaugoti vaikus nuo tinginystės. Dėl to visų pirma svarbu žiūrėti, kad vaikas būtų sveikas. Vos tik pastebėjus vaiko pasyvumą, nenorą veikti, vengimą kokių nors veiksmų arba nesėkmę, atliekant kokias nors užduotis, būtina visapusiškai patikrinti sveikatą. Labai svarbu įpratinti vaiką iš pat mažens veikti ne tik tai, kas patinka, bet ir kas reikalinga pačiam ir kitiems. Veiklos įprotis yra labai reikalingas žmogaus gyvenime. Iš seno žinomas romėnų teiginys: įprotis — antroji prigimtis. Čia ypač svarbu įskiepyti įprotį įveikti pasitaikančius sunkumus, įveikti savo nenorą, baimą ir kt. Taip pat svarbu įskiepyti požiūrį, kad darbas yra būtina žmogaus pareiga ir jį reikia atlikti, nepaisant — patinka ar ne, lengva ar sunku. Pavojinga leisti vaikui įprasti nuo sunkesnių ar nepatinkamų darbų išsisukti, atlikti juos nerūpestingai, atstumtinai. Taigi, čia nuklystame į kitas svarbias auklėjimo problemas — darbinio auklėjimo, moralinio auklėjimo, valios ugdymo ir kt. O auklėjimas iš tikrųjų yra sudėtingas ir itin kūrybinis procesas, todėl, deja, receptų nereikia ir ieškoti.

O ką gi daryti, jeigu vaikas iš tikrųjų tingi? Čia pats bendriausias atsakymas — visų pirma reikia išaiškinti to reiškimo priežastis: kodėl vaikas tingi ir ar tingi visada ar tik kai kada?

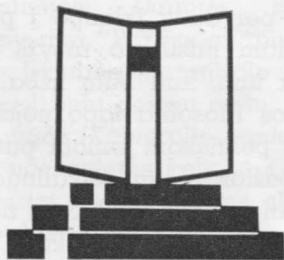
Norint koreguoti kokius nors vaiko trūkumus, visada reikia atsižvelgti į vaiko amžių ir individualias savybes ir tada ieškoti atitinkamų poveikio būdų ir priemonių. Daugeliu atvejų reikia eiti palaipsniui įtikinimo ir įpratimo keliu. Vyresniems vaikams reikia išaiškinti, kad skiriamą užduotį būtina atlikti rūpestingai ir tiksliai. Pavyzdžiui, įdomu ar neįdomu, vis tiek reikia

mokytis, nes kiekvienas mokinys negali išsirinkti tik tai, kas įdomu. Jei vaikui ir atrodo, jog tas ar kitas dalykas nėra reikalingas ar jam per sunkus, tai vis tiek negali būti pasirinkimo, nes taip yra nustatyta ir visiems privaloma. Tačiau jeigu iš tikrųjų atrodo per sunku, tai greičiausiai dėl to, jog vaikas neišmoko mokytis arba to darbo dirbti: jį reikia mokyti, kad nebūtų sunku. Žinoma, kokiais nors įsakymais, gąsdinimais ar bausmėmis tinginystė nepašalinama. Ją, kaip ir kiekvieną ligą, reikia kantriai gydyti, o pasisiekimas priklauso ir nuo to, kiek toji yda arba liga yra įsigalėjusi ir kokia individualybė, kiek ji leidžiasi paveikiama. Šiuo, kaip ir kiekvienu auklėjimo atveju, labai reikalingas nuoseklumas bei sistemingumas. Visada klaidoms pataisyti reikia daug laiko ir rūpestingumo. Svarbu, kad tinginys suprastų, jog tai yra tinginystė ir blogis. Kai dar vaikas to nesupranta, tai svarbiausia pratinti, kad atliktų ir tuos darbus, kurie jam neįdomūs, nepatrauklūs, bet yra būtini. Dėl to reikia tvirtiau laikytis režimo ir prižiūrėti. Be abejo, ir čia daug gali padėti paskatinamosios priemonės: padėsinimas, pagyrimas, pažangos pabrėžimas, o kartais tam tikras apdovanojimas ir kt. Pastarieji atvejai ypač reikšmingi mažiau savim pasitikintiems vaikams, atsilikusiems moksle dėl ligos ar dėl kitų priežasčių, patyrusiems kokias nors šeimos nelaimes ir pan.

Apskritai, tinginystė yra blogis, prieš kurį reikia ryžtingai kovoti. Juo tas blogis labiau įaugęs į asmens charakterį, tuo kova yra sunkesnė. Todėl svarbu neleisti tam blogiui įsigalėti, nepraleisti nepastebėjus. Ten, kur pačių tėvų bei auklėtojų jėgos pasirodo nepakankamos, reikia tartis su specialistais. Svarbu įsidėmėti, jog paskui kiekvieną blogį seka daugelis kitų. Jei tik vienas blogis įsigali, tai kovoti dažnai tenka su daugeliu kitų.

Snauduliu, miegu ir tinginyste išvejamose
iš pasaulio visos dorybės.

Petrarka

knygos

Švietimo Tarybos premiją laimėjusi knyga

Daina Kerbelytė

Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenės Švietimo Taryba, norėdama mūsų jaunimui parūpinti tinkamų skaitinių, pernai buvo paskelbusi jau antrą konkursą parašyti jaunimui veikalą (romaną, novelę, apysaką). Konkurso vertinimo komisija buvo sudaryta Montrealyje. Šios komisijos nare buvo ir Daina Kerbelytė, kuri čia pateikia premijuotos knygos recenziją ir taip pat trumpai pamini kai kuriuos kitus konkursui atsiųstus veikalus. Iš jos pasisakymų matyti, kokių knygų jaunimas laukia. Daina Kerbelytė studijuoja žurnalistiką, tad tikimės, kad ir dažniau pamatysime jos rašinių lietuvių spaudoje.

Taip pat šios knygos recenziją yra atsiuntęs ir mūsų žinomas literatūros kritikas pasirašęs tito algos slapyvardžiu. Ir jo recenzija spausdinama šiame numeryje.

Redakcija

Balandžio mėnesį konkurso vertinimo komisija buvo susirinkusi Montrealyje apsvarstyti devynių kūrinių, atsiųstų JAV LB Švietimo Tarybos konkursui. Tūkstančio dolerių premija turėjo būti paskirta už veikalą, labiausiai tinkantį jaunam skaitytojui. Po ilgų diskusijų komisija nutarė premijuoti Danutės Brazytės-Bindokienės apysaką, vardu "Parkas anapus gatvės".

Šioje knygoje vaizduojama eilė nuotykių ir įvykių iš Amerikos lietuvių vaikų gyvenimo. Perskyrimas po perskyrimo atskleidžia seriją atsitikimų, užuot vysčius vieną

intrigą. Dėl to knyga lengvai skaitoma, veiksmas labai greitai vystosi, tad jaunųjų skaitytojų tarpe ji turėtų turėti didelį pasisekimą.

Pagrindiniai asmenys — Algis, Dalia ir Vytas — yra natūralūs, įtikinantys ir visai simpatingi jaunuoliai. Jų veiksmai ir pokalbiai perduoda jų charakterius: Algis — vyresnysis brolis, išmintingas, narsus, visada pasiruošęs patarti; Dalia — paauglė panelė, susirūpinusi draugėmis ir kosmetika, "motinos padėjėja", tipiškai reaguojanti į draugės pakvietimą telefonu: "Aš vėliau pabaigsiu, mama!"; ir Vytas — truputį išdykęs, sąmojingas, knygos siela. Visi jie geri, linksmos nuotaikos vaikai, sugebą įkliūti į visokias situacijas. Jų nuotyčiai įvairūs: Dalia vos išvengia arešto, pabėgdama iš namų, kuriuose atvažiavusi policija atranda jos drauges ir draugus, berūkančius marijuaną. Ji sužino, kad geriausia draugė Vida yra pripratusi vogti iš krautuvių. Algio darbovietėje įvyksta apiplėšimas. Ir kulminacinis knygos įvykis — Vytą pagrobia motociklistai, norėdami iš jo išgauti, kur jis paslėpė radęs jų narkotikus. Apysakoje taip pat yra romantiška užuomina: Vidai patinka Algis, o jis į visą reikalą numoja ranka, sakydamas, kad jam nei šilta, nei šalta, bet vėliau jo nuomonė pasikeičia.

Kiekvienas perskyrimas — tai atskira dramelė, ir beveik kiekvieną kartą vienas iš vaikų patenka į konfliktą su sąžine: ar sakyti tėvams, ir kaip jiems pasakyti? Nors santykiai su tėvais yra geraširdiškai linksmi, tačiau — kaip daugumai jaunimo — jiems yra sunku įtikinamai išsiaiškinti su vyresniaisiais. Vaikų tipiskumas ir padaro šią knygą patrauklią.

Kūriniai, kurie komisijos buvo rekomenduoti išleisti, "Nuo devynių iki pirmos" ir "Iš Gabriuko užrašų", taip pat įdomiai ir gerai parašyti. Pirmasis yra apysaka iš šeštadieninės mokyklos. Ši tema automatiškai sukelia kai kuriuos klausimus: ar jauni skaitytojai ims šią knygą noriai į rankas, ar jie norės skaityti apie taip pažįstamą lituanistinės mokyklos atmosferą?

Ar jie priims su entuziazmu knygą apie ši jautrų klausimą, prisimindami, kaip per keletą metų turėjo anksti keltis šeštadieniais ir paskui kelias valandas išsėdėti mokykloje, kai tuo metu kiti draugai žaidė lauke?

"Iš Gabriuko užrašų" yra sumaniai parašyta, pilna spalvingų ir linksmų dialogų. Ji turėtų patraukti jaunimą dar ir tuo, kad veiksmas vyksta egzotiškoje Australijoje. "Saigūnas" — istorinis veikalas, malonus skaityti, ypač tiems, kurie domisi istorija. Jis yra skirtingas nuo kitų panašių istorinėmis temomis parašytų knygų. "Saigūnas" nėra apsunkintas daugeliu datų, faktų ar komplikuočių strateginių išvedžiojimų. Istorija čia vaizduojama gyvai ir patraukliai. Ne vienas skaitytojas galės įsitikinti, kad istorija nėra jau toks sausas dalykas.

"Laiškai jaunystei" vietomis persaldinti. Kaip atsiminimai, jie gali būti įdomūs tik pačiam autoriui. Nors gramatikos ir stiliaus atžvilgiu "Laiškai jaunystei" priimtini ir jaunimui, bet vis dėlto jie labiau tinka vyresniajai generacijai, nes jaunimas dar "nežiūri atgal". Daugiausia jaunimas skundžiasi lietuviškomis knygomis, kad jos yra vienodai neįdomios: kaip žmonės reagavo į Lietuvos užgrobimą, kaip jie bėgo, kokius vargus išgyveno. Jaunimas yra daugiau susirūpinęs dabartine lietuvių padėtimi Amerikoje. Jei Gedimino ir Vytauto laikų Lietuva ir dabar jaunimui įdomi, tai dabartinė istorija yra jau labai vienoda ir nuobodi. Jaunimui kartais atrodo, kad kiekvienas pergyvenęs šią liūdną mūsų istorijos epochą yra parašęs savo atsiminimus, tad šita tema jau yra pernaudota. Aplamai jaunimui atsiminimai nėra patrauklus objektas.

Kai pradėjau skaityti "Žvaigždės taku", apsidžiaugiau: pagaliau kažkas skirtinga! Atrodo, kad čia buvo visos sąlygos įdomiai knygai: įtikinantis dialogas, įdomi intriga, maloniai skaitoma. Pati būdama studentė, užjaučiau charakterių problemas universitete: konfliktai tarp įvairių politinių doktrinų, susitikimai su įtikinančiais jaunuoliais, stipriomis politinėmis pažiūromis. Bet stauga, maždaug vidury, veiksmas pradėjo lyg

vilkstis; ar autorius per daug įklimpo į politiką, ar jam pačiam nusibodo rašyti, ir užbaigė, atrodo, tik tam, kad būtų užbaigta. Kažkaip politikos filosofija tapo neįdomi, ilgos diskusijos politiškai temom pasidarė labiau nuobodžios, negu reikalingos veiksmo plėtotei. Kai pabaigiau, buvau nusivylus. Tai buvo aiškus įrodymas, kaip iš gerai pradėto ir įdomaus veikalo išėjo tik šiaip sau rašinys, kurį pabaigus, atsidusti: "Ačiū Dievui — pasibaigė!" O iš tiesų gaila — jei autorius būtų išlaikęs pradėtą tempą ir veiksmą, užuot įsileidęs į per ilgus politinius išvedžiojimus, būtume turėję puikią knygą.

Prenkant premijuotą knygą, svarbiausias klausimas buvo: ar patiks jaunimui? Bindokienės "Parkas anapus gatvės" atsako: "Taip". Jaunųjų skaitytojų dėmesį patrauks veiksmas ir naujų nuotykių naujautimas: ką Dalia, Algis ir Vytas vėliau darys? Vyresniam, studento amžiaus jaunimui, kuris šeštadieninę mokyklą jau seniai baigė ir dabar bijo paimti į rankas lietuvišką knygą, nes kai kurie žodžiai gali būti nesuprantami, tai bus gera skaitymo praktika ir malonus popiečio praleidimas. Jiems, kaip ir man, bus gaila, kad lietuvių kalba neturėjom tokių knygų, kai buvome 13 ar 14 metų.

"Parkas anapus gatvės" nėra literatūrinis šedevras ir į tokį nepretenduoja. Ši knyga lengvai patrauks jaunojo skaitytojo dėmesį, o tai jau savaime yra pasisekimas.

Nuotykinga D. Brazytės apysaka

titas alga

Tarti, jog šiandien išėivijos jaunimo literatūra išsilaiko vien konkursų dėka, gal dar ir nebūtų visai tikslu, bet, antra vertus, negalėtumėm nuneigti fakto, kad geriausios šio žanro knygos, išleistos paskutiniaisiais metais, buvo rašytos konkursams. Jų tarpe ir neseniai išėjusioji JAV LB Švietimo Tarybos konkurse pirmąją premiją

laimėjusi Danutės Brazytės-Bindokienės apysaka "Parkas anapus gatvės".

Jaunimo literatūroje D. Brazytė jau reiškiasi bent dešimt metų. Jeigu pirmosios jos knygos (*Keturkojis ugniagesys*, 1964, ir *Baltosios pelytės kelionė į mėnulį*, 1966) buvo skirtos mažamečiams skaitytojams ir jokių problemų nekėlė, tai vėlyvesnės (*Mieste nesaugu*, 1970, taip pat konkurse premijuota), įskaitant ir čia aptariamąją, skirtos paaugliams, yra reikšmingos jose keliamų problemų aktualumu. Tos problemos vienuodu grėsmingumu tyko tiek šiapus, tiek ir anapus lietuviškojo geto ribų gyvenanti mūsų jaunimą. Taip ir "Parke anapus gatvės" veikėjų pasižymėjimai moksle, tautinių šokių pamokos, sąžiningas darbas vasaros atostogų metu, bandant užsidirbti pinigų knygoms ar drabužiams, dar neišsėmia jų laisvalaikio valandų ir energijos. Blaiviai ir realistiškai galvojanti autorė turi pripažinti, kad nė lietuviai jaunuoliai neturi imuniteto prieš narkotikų vartojimą, vagiliavimą krautuvėse (shop lifting) ar net plėšikavimą. Autorė, žinoma, nebando jų teisinti ar užtarinėti, nors randa progų ir blogybių paliestiems veikėjams leisti atskleisti savo gerąsias puses (Vidos atvejai). Paraidžiui nesilaikydama šabloniškosios "crime does not pay" taisyklės, D. Brazytė niekur anaipol nepripažįsta nė blogio pergales.

Pagrindinis apysakos veikėjas dvylikmetis Vytas Saulėnas, augęs šio krašto didmiestyje, jaunų inteligentų šeimoje. Jam ir jo draugui Storginčiui (t.y. Gintautui, šitaip bendraamžių pravardžiuojamam dėl jo storumo) dažniausiai tenka būti apysakos centre, nors neretai prožektorių šviesos nukrypsta ir į šešiolikmetį Vyto brolių Algį, keturiolikmetę sesutę Dalią ar jos draugę pliuskavotą lepūnėlę Vidą. Pavasarį užsimezges veiksmas vyksta vasaros atostogų metu veikėjų namuose, parke, krautuvėse, gatvėse ir kitose įprastinėse vietose, intrigos siūlui kartais nusidriekiant ir į mažiau įprastinius užkampius.

Jau apysakos pradžioje skaitytoją užintrigavusi neeiliniu įvykiu, D. Brazytė kiek

vieną skyrelį padaro tolygiai svarbų. Laikotarpiai kuriuose nieko reikšmingesnio neįvyksta, gabiai peršokami vienu sakiniu, paragrafu ar poskyriu, sąmoningai vengiant trafaretinių kasdieninės rutinos aprašinėjimų. ("Pavasaris greit virto vasaros pradžia...", "Praėjo savaitė, kita...")

Nors kai kurios knygoje keliamos negerovės šiame krašte yra gerokai paplitusios, bet lietuviškuose rateliuose dėl jų skaudumo paprastai vengiama pilna burna apie jas kalbėti. Šiuo atveju jas keliančią autorę reikėtų sveikinti ne tik už drąsą, bet ir už gerai apgalvotą, atsargų, o kartu ir natūralų priėjimą. Tokio slidaus Dalios nuotykių, kaip dalyvavimas pasilinksminime, kur buvo rūkoma marijuana, atpasakojimas dialogu skaitytojo priimamas natūraliu formos paviršinimu ir autorę išgelbsti iš rizingo detalių aprašinėjimo, perdėto dramatizavimo ar atgrasaus moralizavimo. Problemos išsprendimas "šeimos posėdžiu" ir vėl parodo autorės pedagogišką ir literatūrišką metodą, jos sugebėjimą nenuklysti pigiais šunkeliais.

Kartais atrodo, kad, norėdama išsakyti viską, ko mūsų jaunimo literatūroje dar nebuvo kelta, autorė "Parką anapus gatvės" apsunkino per didele problemų ir negimičių įvykių gausa. Pirmojoje dalyje pasigendama veikalo ašies, į kurią natūraliai vestų visi intrigos siūlai. Toksai įvykis atsiranda antrojoje apysakos pusėje ("Pavoingas radinys"), tačiau visos eilės nuotykių, paliestų ankstyvesniuose skyreliuose, ryšiai su šiuo įvykiu tėra atsitiktini ir palaidi. O vis dėlto tasai, sakytume, centrinis skyrelis vaizdžiai atskleidžia autorės talentą pinti intrigos siūlą, palaipsniui keliant įtampą jauno skaitytojo vaizduotėje. Tasai talentas pademonstruojamas, prie "pavoingo radinio" prieinant aplinkiniais, bet gana logiškais keliais. Tiesa, besiriant atomazgos pusėn, veiksmo tempui sustiprėjus, akylesnis vyresnio amžiaus skaitytojas suras ir kiek neloqiškų ar dirbtinių situacijų, perdaug akivaizdžiai susiklosčiusių "pagal autorės užsakymą", tačiau vargu jas

pastebės mažiau įgūdęs veikėjų amžiaus skaitytojas, kuriam ši knyga taikoma.

Itin ryškus autorės geras savo veikėjų (o kartu, žinoma, ir skaitytojų) psichologijos ir galvosenos pažinimas, vykusiai atskleidžiant jų reakcijas, charakteringas visiems šio amžiaus jaunuoliams. Štai autorės gerai parinkta tipiška situacija:

— Mes tada buvome maži vaikai, mama, — pasipūtė Dalia. — Dabar tokiais niekais tik Vytui tiktų užsiimti.

— Baisiai tu čia daug vyresnė už mane. Nelaikyk tokiu mažu vaiku.

— Treji metai didelis skirtumas, — atšovė sesuo.

— Dveji ir vienas mėnuo, — pataisė motina. — Vytai, atsakyk tą telefoną, skamba ir skamba.

— Viską čia aš turiu padaryti, — murėjo, nerangiai slinkdamas telefono link. — Vis tiek ne man skambina. Dalios kuri draugė pasiilgo.

(...) Vytas nukabino ragelį, pasisveikino ir užsidarė mažame maisto sandėliukyje, kad pokalbio nesiklausytų mama su seseria. Dalia mirktelėjo ir nusijuokė.

— Matai, ir tas varlė paslapčių turi.

Kiekvienam savos paslaptys svarbios, nesisypsok, — sudraudė mama (51 psl.).

Tinkamų spalvingų epitetų, o ypač nuotaikingų veiksmažodžių panaudojimu autorė parodo ne tik gerą lietuvių kalbos mokėjimą, bet ir žinojimą, kur ir kaip jį panaudoti saikingai ir efektingai. Pavyzdžiu čia galėtų būti ir veiksmažodžio "bėgti" pakaitalais pabrėžiamas veikėjų ar situacijų dinamiškumas: "spruko laukan", "nurūko gatvė", "bematant išnyko iš virtuvės", "pasišokinėdamas nubildėjo", "smuko pro duris" ir t.t.

Viršų duotoji citata taip pat parodo ir D. Brazytės sugebėjimą pinti lakoniškai taupų, bet daugiausia pakankamai gyvą dialogą. Tiesa, yra vietų, kur tėvų ar vyresniųjų kalbai būtų galima prikišti kiek per didelį "knygiškumą", oficialumą, nelankstumą, tačiau autorė, būdama pedagogė, gal būt, kiek galima didesnio kalbinio

tėvynėje

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

ŠIEK TIEK APIE LIETUVOS MIESTUS

Kaip ir kituose pasaulio kraštuose, okupuotoje Lietuvoje sparčiai auga miestai. 1972-ųjų metų pabaigoje buvo 114 miestų su milijonu 744 tūkstančiais žmonių arba 54 procentais visų Lietuvos gyventojų. Per paskutinįjį dešimtmetį miestuose gyventojų padaugėjo visu trečdaliu (beveik 500 tūkst. žmonių). Buvusio žemės ūkio krašto gyventojų užsiėmimas ir gyvenimo būdas smarkiai pakito. Miesto gyventojų skaičius perviršijo kaimo gyventojų skaičių 1969 m.

Sparčiausiai augantys miestai Lietuvoje yra Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys. Šiuose penkiuose didžiausiuose miestuose gyvena 62 proc. miesto gyvento-

tikslumo sąmoningai siekė, nevengdama jo sąskaiton atsakyti autentiškumo.

Ne vien profesionalai garsintojai, bet ir išprususios motinos žino, kad neįpirši vaikui ar jaunuoliui kurio nors produkto, keldama tik jo maistingumą, sveikumą ir viteminų perteklių. Lygiai kaip nepriversi jo skaityti knygos vien dėl to, kad ji lietuviška, pamokanti, naudinga, morali. Pirmoje eilėje ji turi būti įdomi, aktuali, patraukli, intriguojanti. Žodžiu — išpildyti kiekvieno skaitytojo elementarinius reikalavimus. Džiugu, kad premijuotoji D. Brazytės apysaka juos su kaupu išpildo.

Danutė Brazytė-Bindokienė. **Parkas anapus gatvės.** Premijuota apysaka jaunimui. Išleido JAV LB Švietimo Taryba 1973 m. Viršelis D. Korsakaitės-Sutkuvienės. 156 psl., kaina 3 dol.

jų (beveik trečdalis Lietuvos gyvent.). Gyventojų skaičius šiuose penkiuose miestuose atrodo taip: Vilnius turi 409,3 tūkst., Kaunas — 332,4 tūkst., Klaipėda — 155,0 tūkst., Šiauliai — 103,2 tūkst., Panevėžys — 84,0 tūkst. gyventojų.

Iš mažesniųjų miestų, vadinamų regionų centrais, sparčiausiai auga Alytus. Per dešimtį metų jame gyventojų pagausėjo 2,3 karto, o lyginant su 1939 m. — 4 kartus. 1972 m. pabaigoje Alytus turėjo 36,9 tūkst. gyventojų.

Miestų, kuriuose gyvena nuo 10 iki 20 tūkst. žmonių, yra 13. Tarp šių žymiai atėityje padidės Mažeikiai, nes numatytoji ten naftos pramonė reikalaus daugiau darbo jėgos, daugiau gyventojų. Šiai miestų grupei priskiriami ir žymiausi šiuo metu Lietuvos kurortai — Druskininkai (13 tūkst. gyv.) ir Palanga (11 tūkst. gyv.).

Miestų, kuriuose gyvena nuo 5 iki 10 tūkst. gyventojų, yra 23. Iš jų paminėtini Vilkaviškis, Gargždai, Raseiniai. Manoma, kad netolimoje ateityje juose gyventojų skaičius persöks 10 tūkst.

Miestų su 3-5 tūkst. gyventojų yra 18. Tai daugiausia rajonų administraciniai centrai, kaip Šakiai, Lazdijai, Rietavas, Molėtai ir t.t. Mažiausiųjų miestų grupei (gyventojų ne daugiau kaip 3 tūkst.) priklauso 48. Per paskutinį dešimtmetį tokių miestelių skaičius gerokai sumažėjo (1963 m. jų buvo 61). Patys mažiausi Lietuvos miestai yra Birštonas ir Neringa.

Ši statistika apie Lietuvos miestus paimta iš straipsnio "Lietuvos miestai šiandien" (*Gimtas kraštas*, Nr. 25, 1973). Straipsnio autorius miestų didėjimo priežastimi laiko nepaprastu tempu besivystančią pramonę ir visokeriopą gerovę, išplaukiančią iš komunistinės santvarkos Lietuvoje. Autorius tvirtina, kad toks miestų augimas numatomas dar bent 15-20 metų, ir tada miestuose jau gyvens apie du trečdalius Lietuvos gyventojų. Gaila tik, kad autorius niekur nepasirūpino pasakyti, koks procentas tuose miestuose yra tikrųjų Lietuvos gyventojų — lietuvių, koks rusų ar kitų "broliškujų respublikų" svečių, kurie, ieškodami lengves-

nių darbo ir pragyvenimo sąlygų, plūstė plūsta į Lietuvos miestus.

KUR DINGSTA LIETUVOS GINTARAS?

Tą Baltijos pajūrio auksą pažinojo senoji pasaulio pirklių, praskynę pirmuosius kelius per miškus į nuostabųjį Gintaro kraštą. Gintaras savo patrauklumo nepatė ir moderniais laikais, o lietuviai, norėdamas svetimiesiems parodyti savo krašto grožį bei pranašumą, pirmiausia griebiasi gintaro dirbinių. Tik, deja, dažnai nebėra ko griebtis. Štai kaip rašo vienas pilietis (*Švyturys*, Nr. 10, 1973):

— Nusipirkti gerą gintaro suvenyrą jau tapo problema. Akiai malonu žiūrėti į gintaro dirbinius Varšuvos ar Berlyno parduotuvėse ir apmaudu žiūrėti į savus. Čekoslovakija neturi savo gintaro, bet iš įvežto padaro dailius suvenyrus. Taip iš Prahos norisi į Vilnių nuvežti gintaro suvenyrus. Dovanoti čekams mūsų dirbinius nedrįsau...

NAUJAS TRAUKINIŲ MARŠRUTAS

Š.m. birželio pradžioje pradėjo kursuoti keleivinis traukinys Kaunas-Maskva. Jis kursuos kas antrą dieną, o pirmąją kelionę palydint, buvo stotyje suruoštos iškilmės su linkėjimais ir gėlėmis. Daugelio lietuvių (tiek Lietuvoje, tiek išeivijoje) atminime dar gyvai išlikęs kitas traukinių į Rusiją vaizdas taip pat birželio mėnesio dienomis. Tik tada niekas keleiviams neparūpino ištaigingų keleivinių vagonų, gėlių, muzikos ar gražių linkėjimų.

TEBEGYVUOJA ŽEMAITĖS KULTAS

Rašytojai J. Žymantienei-Žemaitėi dėmesys Lietuvoje vis neatslūgsta: leidžiami jos raštų rinkiniai, rašomi apie jos kūrybą straipsniai, nagrinėjama jos asmenybė ir raštai. Žodžiu, "žemaitologija" yra labai gyva. Kiekvienais metais yra skiriama Žemaitės vardo literatūrinė premija kuriam nors rašytojui už veiklą apie kaimo žmonių gyvenimą. Šių metų premija atiteko rašytojui Romualdui Granauskui už apsakymą "Vidudienio dalgis", išspausdintą praeitų metų *Jaunimo gretų* devintame numeryje. Premija rašytojui buvo įteikta sename Žemai-

tijos kaime Ušnėnuose, kur gyveno ir kūrė Žemaitė.

1972 m. "Vagos" leidykla Vilniuje išleido *Literatūros ir kalbos* XII tomą, kuris skirtas tik Žemaitėi. Leidinyje sukaupta Žemaitės kūriniai, laišakai, archyviniai dokumentai, gausi memuarinė medžiaga, artimųjų ir rašytojos pažįstamų atsiminimai ir studijiniai jos kūrybos tyrinėjimai. Leidinį pristato straipsniu "Žemaitės palikimą kaupiant" akademikas K. Korsakas.

(Pergalė, Nr. 4, 1973)

ATEISTAI NESNAUDŽIA

Trečdalis visų paskaitų, skaitytų kauniečiams per penkis pirmuosius šių metų mėnesius, buvo ateistinėmis temomis. Tai sudaro daugiau kaip tris šimtus paskaitų. Jas skaitė aukštųjų mokyklų dėstytojai, vidurinių mokyklų mokytojai, medikai. Toki skaičiai buvo pateikti "Žinijos" draugijos Kauno miesto organizacijos valdybos plenumė, skirtame ateistinės propagandos gerinimo klausimams. Plenumo dalyviai dar aptarė kelius, kaip toliau gerinti darbo žmonių ateistinį auklėjimą, nutarė daugiau dėmesio skirti darbui su jaunimu, nagrinėjo šeimos ir mokyklos įtaką, formuojant materialistinę pasaulėžiūrą.

(Tiesa, Nr. 147, 1973)

NE VISU ATMINIMAI VIENODI

Vidurinėsios ir senesnėsios kartos lietuviai išeiviai dar labai aiškiai prisimena II-ąjį Pasaulinį karą, pergyventą jo siaubą ir tai, kodėl jie pabėgo iš savo tėvynės. Bėgimo dienomis ne vienam teko būti ir pavytam kur nors Vokietijoje, savo akimis regėti, kaip elgėsi "užkariautojai" rusai su užkariautaisiais. Apie tai ne viena knyga parašyta. Tik prisiminkime B. Pūkelevičiūtės premijuotąjį romaną "Aštuonis lapus". Tie prisiminimai iškyla, perskaičius *Tiesoje* (Nr. 145, 1973) straipsnį "Kada ėjo kareiviai į mūšį". Straipsnyje aptariama ir atitinkamai liaupsinama A. Martinonio ir E. Uldukio knyga "Ėjo kareiviai į mūšį" ("Vaga", 1973). "Iš knygos puslapių" rašo straipsnio autorius, "kalba eiliniai kareiviai — Berlyno šturmo dalyviai. Jie matė tary-

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KAI KURIOS RAŠYBOS KLAIDOS

Praejusiam numeryje pradėjome alfabetine tvarka spausdinti kai kuriuos dažniau pasitaikančius klaidingai rašomus žodžius. Dabar tą sąrašą tęsime toliau. Pirmiausia pateiksime (kursyvu) klaidingai rašomą žodį, o paskui, po brūkšnio, nurodysime, kaip jis turi būti taisyklingai rašomas. Dažnai sunkumų sukelia dalelytės ne rašyba: sunku susigaudyti, kada ją reikia rašyti su kitu žodžiu drauge, kada atskirai. Bet apie tai jau esame rašę šiame skyriuje (1970, nr. 7), tad čia nekartosime.

binį karį kautynių uragane, kartu su juo kovojo, todėl jie labai tiksliai pastebi tarybinio kario moralines savybes". O tos moralinės savybės labai jau kilnios. "Kiekviename knygos puslapyje suspindi vis naujas tarybinio žmogaus taurumo ir kilnumo spindulys". Berlyno kautynėse buvo nemaža ir lietuvių, raudonosios armijos karių. Visa eilė jų pavardžių ir suminima, jų prisiminimai aprašomi. "Berlyno šturmo dalyviai pasakoja, kad tarybinių karių širdyse išblėso keršto jausmas vokiečių tautai. Tą keršto ugnį užgesino komunistinė moralė, kilnumas ir socialistinio internacionalizmo jausmas..." Toks didvyris tarybinis karys piešiamas knygoje "Ėjo kareiviai į mūšį", o jeigu kuris nors lietuvis Berlyno užėmimo dienomis kitaip prisimena, tai jau kitas dalykas.

Nė maž — nėraž (t.y. nè kiek). Pvz. *Jis nėraž nesijaudina*. Žodelius nė ir nei visuomet rašome skyrium; vienintelė išimtis — nėraž.

nesėkmė, nesekmingas — nesėkmė, nesėkmingas. Tačiau rašome pasekmė (t.y. išdava). Įsidėmėtina, kad žodžiai sėkmė, nesėkmė, sėkmingas, nesėkmingas yra siejami su veiksmazodžiu sektis, o pasekmė — su veiksmazodžiu sekti.

Pagelba, pagelbininkas — pagalba, pagalbininkas. Nors šie žodžiai kilę iš veiksmazodžio gelbėti, kur šaknyje yra e, bet čia yra tipiškąs šaknies balsių pasikeitimo atvejis, kai e keičiasi į a. Plg. ir kitus panašius atvejus: *trenkti — patranka, nešti — našta, temti — tamsa* ir kt.

paliai — palei. *Jis gyvena palei mišką.*

patrijotas — patriotas. Tačiau tariame patrijotas.

peilyja — pelija. Pvz.: *Jau pelija grūdai*. Plg. ir kitus panašius žodžius: *kaulija, kirmija, rūdija* ir kt.

perdaug ir per daug — šie žodeliai kartais rašomi drauge, kartais skyrium. Kai žodžiai per ir daug kiekvienas turi savarankišką prasmę, rašome skyrium. Pvz. *Sode yra per daug medžių. Jis per daug kalba. Tu nori per daug žinoti.* Kai žodis daug tik sustiprina žodį per, kai to daug galėtų ir nebūti, tai juos rašome drauge. Pvz.: *Krantas perdaug status* (galima pasakyti: per status). *Jis yra perdaug geras* (galima pasakyti: per geras). *Jis perdaug dažnai serga* (galima pasakyti: per dažnai). Gal būt, čia aiškiausia ir paprasčiausia būtų tokia taisyklė: kai tą perdaug sakinyje galima pakeisti žodžiu per, tai rašoma drauge (perdaug), o kai negalima pakeisti žodžiu per, bet galima pakeisti žodžiu daug, tai rašoma atskirai (per daug).

propoganda, propoguoti — propaganda, propaguoti (lot. propagare).

puseserė — pusseserė. Taip rašomi ir kiti sudurtiniai žodžiai, sudaryti iš pirmojo dėmens pus(ė) ir antrojo dėmens, prasidedančio raide s. Pvz.: *pussaujė, pussausis, pusseptinto, pussunkis* ir kt.

Rėžimas — režimas (pranc. régime), tam tikra valdymo forma, nustatyta tvarka. Rėžimas yra visai kitas žodis (nuo žodžio rėžti).

ryšis — ryšys.

Sandėlys — sandėlis.

septinmetė — septynmetė.

siūsti, siūstuvąs — siųsti, siųstuvąs (plg. siuntė, siunta).

stadijonas — stadionas. Tariama stadijonas.

stebūklas — stebuklas.

Šiaip jau — šiaipjau (=šiaipgi). Drauge rašoma ir prieveiksmis taipjau. Čia jau, būdamas dalelyte, tik pabrėžia prieveiksmių šiaip ir taip reikšmę.

šiūkšlės — šiukšlės.

Tekmė — tėkmė. Čia turime vėl tipišką šaknies balsių kaitos atvejį: tekėti — tėkmė (e keičiasi į é).

tysoi — tįsoi (plg. tąsa, tęsti, tįsti).

Ūkvedis — ūkvedys.

Vyza — viza (pranc. visa).

Žestas — gestas (lot. gestus). Žestas pas mus atėjo iš rusų kalbos.

Kiekviena proga galima melstis

Antanas Saulaitis, S.J.

Tolimon ligoninė

Telefonas suskambėjo pusę trečios ryto. Vos pabudęs, vingiuotu užmiesčio keliu skubi pas lietuvių trūkusia širdimi. Nei jis negal daug sakyti, nei pats daug nesakai. Tik laikai rankoje padžiūvusius, išbalusius pirštus, išvargusio mintis, maldas. Net ir tą valandą, Viešpatie, jaučiame atgiję, nes Tu esi arti.

Pusę pirmos

Pustuštėmis gatvėmis paskutinyšis autobusas rūksta savo įprastu keliu namo.

Merkiasi akys, linksta keleivių galvos autobusė, atsirėmusių po dienos darbų. Koks saldus jausmas, Viešpatie, kai gali visą dieną ką nors naudingo sąžiningai atlikti.

Nauji namai

Kitokie kvapai, kitokie medžiai ir gyviai šioje vietoje. Viskas neįprasta, skirtinga. Net ir aprimusio vakaro šilima kitaip sklaidžiasi. Kita kalba, kitokie papročiai, nauji žmonės. Gal tik išeivis gali visur Tavo prieglobstyje namus rasti, Viešpatie.

Pirmoji Komunija

Keliolikmetei mergaitei per skruostą bėga tylios ašaros, kai jos broliukas eilėje su kitais artinasi prie Tavo stalo, Viešpatie. Kaip jautriai pajunta jau didesnės šeimos artimesnį ryšį tie patys vaikai, kurie namie prie vakarienės stalo susiraukę ir liežuvį vienas kitam parodo.

Po vakarinių pamokų

Lietuvių kilmės mokinė jau prataria pirmuosius žodžius savo motinos senelių kalba, kai bematant prabėga dvi mokslo va-

landos, vasaros dienos pasibaigus. Kaip mieli tie žodžiai, Viešpatie, jaunatviškai gražiomis pastangomis išmukti, kaip kukliai slypi stiprus sugebėjimas ir didis noras suprasti ir būti suprantamai. Kaip norėtum galėti kitam išeivio kelyje surinktas žinias ir mintis išberti!

Kunigu susirinkimas

Kaip debesėliai išblėso visos mūsų svarstytos mintys, idėjos, sumanymai, posėdžiuose išvėdinti, kai susėdome galvas nulenkę prie Tavo altoriaus. Kaip stipriai, kone staigiai, sutrauki arčiau tuos ryšius, kurie mus pagal "profesiją" jungia. Kaip gera kartu savo kuklias pastangas nedrąsiai Tavo akivaizdon atnešti, Tavo raminančią stiprybę išvysti, Tavo kitiems neštiną šilumą priglausti.

Ant molu

Bangose šokinėjančios pajūrio šviesos, Viešpatie, taip panašios į tuos vaikus, kurie čia lakstė ir blykstelėjo tai čia, tai ten džiaugsmu. Ramus vėjelis, lyg Tavo žodis, išieško šešėlius, visus lygiai atgaivindamas.

"Laiškų Lietuviams" konkursas

"Laiškų Lietuviams" konkursas, tema "Kas padeda ir kas kenkia išlikti lietuviškajai išeivijai", baigiasi šių metų gruodžio mėn. 15 dieną. Nelaukite paskutinių dienų, nes kai vis rašymas nukeliamas ateičiai, tai paprastai visuomet laiko pritrūksta ir rašinys išeina ne toks, koks turėtų ir galėtų būti. Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, idėjus autoriaus tikrąją pavardę, adresą bei telefoną atskirame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki gruodžio 15 dienos. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami "Laiškuose Lietuviams". Už geriausius straipsnius skiriamos penkios premijos: I — 150 dol., II — 100 dol., III — 75 dol., IV — 50 dol. ir V — 25 dol. Premijų mėcenatai: dr. Leonas Kriaučeliūnas — 200 dol., Vincas ir Ona Kuliešiai — 100 dol., Stefanija Rudokienė — 50 dol. ir dr. Ferdinandas Kaunas — 50 dol. Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" koncerte 1974 m. vasario mėn. 2 d., šeštadienį, Jaunimo Centre. Meninę programą atliks Gina Čapkauskienė ir Nerija Linkevičiūtė, akompanuojant Alvydui Vasaičiui.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Kun. dr. Jonas Gutauskas. DIEVAS ŠIANDIEN. Dievo samprata ir Jo buvimas. Žmogaus su Dievu ir be Dievo likimas. Išleido "Krikščionis Gyvenime" 1973 m. Kalbą tikrino Vladas Kulbokas. Įrašus piešė Telesforas Valius. 286 psl., kieti viršeliai, kaina 6 dol.

Jonas Grinius. VEIDAI IR PROBLEMOS lietuvių literatūroje. Išleido Katalikų Mokslo Akademija 1973 m. Redagavo A. Liuima, S.J. Čia yra aptartos kai kurios literatūrinės problemos mūsų rašytojų bei poetų kūryboje: Kristijono Donelaičio, Maironio, Adomo Jakšto, Vinco Krėvės, Mykolaičio-Putino, Juozo Ereto, Bernardo Brazdžionio ir kt. Kieti viršeliai, 406 psl., kaina 14 dol.

Stasys Yla. VARDAI IR VEIDAI mūsų literatūros istorijoje (nuo Mažvydo iki Skvirecko). Aplankas T. Valiaus. Išleido Liet. Knygos Klubas 1973 m. 345 psl., kaina 6 dol.

Jonas Gailius. IŠTIESTOS RANKOS. Žmogiški svarstymai apie visatos Kūrėją ir visų mūsų Tėvą, apie pasiilgtą gimtąją žemę, apie žmogų ir jo buitį. Išleido ir iliustravo Bičiuliai. Spaudė "Šaltinio" spaustuvė, 16 Hound Rd., West Bridgford, Nottingham NG2 6AH, Anglija. 235 psl., kaina nepažymėta.

P. Gudelis. BOLŠEVIKŲ VALDŽIOS ATSIKILIMAS LIETUVOJE 1918-1919 metais. Žinios imtos iš pačių bolševikų dokumentų. Prof. Z. Ivinskio įvadas. Išleido Lietuvių Veteranų Sąjunga "Ratovė" 1972 m. 162 psl., kaina 2.50 dol., kietais viršeliais — 3 dol. Gailma gauti: 6918 S. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Magdalena Marija Slavėnienė. NEŽINOMI KELEIVIAI. Epas. 88 psl., kaina nepažymėta.

Juozas Slavėnas. BALTIJOS BALSAS. Apsakymėliai priaugančiam lietuvių jaunimui. 72 psl., kaina nepažymėta. Šias abi knygas išleido ir spausdino "Minties" spaustuvė, 417 Burwood Rd., Belmore, Sydney, N.S.W., Australia.

M. Gudelis. POVILAS MILERIS. Biografijos bruožai. Čikagos Lietuvių literatūros draugijos leidinys 1973 m. Spausdino "Naujienų" spaustuvė, 1739 S. Halsted St., Chicago, Ill. 232 psl., kaina 3 dol.

LITUANUS 1973, Vol. 19, No. 2. Adresas: P.O. Box 9318, Chicago, Ill. 60690.

PREMIJA UŽ VERTIMUS

Lietuvių rašytojų kūriniams plačiau pasaulyje paskleisti Lietuvių rašytojų draugija skelbia Petro Varkalos vardo literatūrinę premiją, skiriamą už lietuvių rašytojo prozos kūrinį (romaną, novelių rinkinį, dramą arba jo suredaguotą ar išverstą lietuvių prozos antologiją), pasirodžiusį 1974-1976 m. anglų kalba. Premijos dydis — 1000 anglų svarų (apie 2500 dol.). Jos iniciatorius ir mecenatas — Petras B. Varkala, Purley (Surrey), Anglija. Premijuojamas versinis veiklas turi atitikti šiuos reikalavimus: turi būti literatūriškai vertingas; jo autorius gyvenęs laisvajame pasaulyje; jo leidykla pakankamai žinoma, kad būtų garantuota veikalui žymiosios spaudos recenzijos ir bent vidutinis tiražas.